HISTORIES D'ALTRE TEMPS

VII

HISTORIES
D'ALTRE TEMPS

TEXTES CATALANS ANTICHS

Triats entre les produccions de caràcter novelesch escrites en nostra llengua o en ella traduhides durant els segles XIV a XVII

VII

BARCELONA

M.CM.X

J. FIGUEROLA

LA HISTORIA

DE

JACOB XALABIN

Seguida de la de

LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ

Textes originals autèntichs publicats en vista dels manuscrits y edicions primitives

per

R. MIQUEL Y PLANAS

BARCELONA
M.CM.X

NOTA PRELIMINAR

Les dues narracions contengudes en el present volúm no tenen més relació entre elles que'l procedir abdues d'un meteix manuscrit del XV.èn segle: el número 475 *(fonds espagnol)* que's conserva en la Biblioteca Nacional de París.

La descripció d'aquest manuscrit compareix en el «*Catalogue des Manuscrits espagnols et des Manuscrits portugais*» (1) del senyor Morel-Fatio, sots el número 682: consta de 35 fulles, de 268 × 200 milímetres, y conté únicament les dues obres que avuy reproduhím, y en el meteix ordre: La istoria de Jacob Xalabin ffill del Almorat Senyor de la Turquia (fols. 1 a 20 v.) y, després d'una fulla en blanch, La istoria de la filla del emperador Contasti (fols. 22 a 35 r.).

No apareix esmentat aquest manuscrit en el catàlech de l'Ochoa (2) per la senzilla rahó de que en aquella època

(1) París, 1892; pàg. 361.

(2) «*Catálogo razonado de los ms. españoles existentes en la Bibl. Real de París*» (París, 1844).

el manuscrit era encara, ab tota seguretat, proprietat de la Biblioteca Colombina de Sevilla, de hont fou sustret posteriorment; essent adquirit, en 1885, per la Biblioteca Nacional, sa actual possehidora. Tant meteix estarà millor a París de lo que allà estava, si compta, com es de creure, ab conservadors qui sapien més ben guardar-lo.

Y, ara, anem a parlar de les obres, separadament, que a continuació's reproduheixen.

HISTORIA DE JACOB XALABÍN

Heus-aquí un llibre de cavalleríes, d'un caràcter tot especial y ab un deix de cosa viscuda poch freqüent en aquell genre literari. Tal volta, per aquesta circumstancia, mereixería millor figurar entre les obres històriques ab incidents més o menys fabulosos o llegendaris, tal com foren les primeres manifestacions de la Historia, abans de que aquesta assolís els caràcters de ciencia y renunciés a tot procediment qui no fos ben propri d'aquesta nova condició.

En substancia, els fets narrats per LA HISTORIA DE JACOB XALABÍN, són els qui posaren fí al regnat del Soldà Amurat I, proclamat en 1360 com a successor de son pare Orkhàn. En la batalla de Kossovo (1389), hont romangué vencedor dels prínceps búlgars, hongaresos y serbis units contra'l poder del Soldà Amurat, fou aquest assessinat, al visitar el camp de batalla, per un soldat moribond pertanyent a un dels exèrcits vençuts. El succehí son fill Bajazet I (Beseyt Bey en el nostre text), qui, segons la historia, fou nomenat *Ildirim*, çò es, el llampech, y era nat en 1360. A l'assolir el trone feu escanyar son germà

Yakub (el nostre Jacob Xalabín) per temença de que li disputés el poder; regnà fins l'any 1402, en que fou vençut y fet presoner en la batalla de Ancira per Tamerlàn, el conqueridor tartre. Segons l'historiayre alarb Ibn-Arab-shah, Bajazet fou tancat per Tamerlàn dintre una gabia de ferre, contra'ls barrots de la qual se rompé'l cap el presoner; emperò això no sembla tan cert com el fet de que, en realitat, morí de feridura vuyt mesos després de la desfeta d'Ancira (1).

Com se pot veure, totes aquestes referencies no's contradiuen pas ab la nostra narració. Aquesta'ns dóna una versió dels fets històrichs qui's particularisa en els detalls qui amplíen y tracten d'esplicar ab rahons d'ordre privada els fets qui són domini de la historia: axí'l nostre text ve a representar una mena de crònica escandalosa de la fí del regnat del soldà Amurat I, a la manera dels llibells qui, ab puntualitat infalible, han vist la llum pública, fins en la civilisada França, a cada cambi de regiment o de dinastía, pera fer entendre al poble que'ls nous governants eren uns àngels en contraposició dels tirans antecessors. Tal vegada en aquest genre de literatura (si es que n'ha existida may de semblant a Turquía) es hont caldría anar a cercar els antecedents o fonts històriques de LA HISTORIA DE JACOB XALABÍN; es feyna a intentar per part de qui pugui fer-ho.

Tornant al nostre text, es evident que'ls successos que esplica se desenrotllen en l'espay de dos anys, entenent per 1387 y 1389 les dates extremes que dóna el meteix llibre, de les quals la darrera es manifestament equivocada

(1) Aquestes referencies històriques són preses del «*Nouveau Larousse Illustré*», articles *Amurat* y *Bajazet I.*

(pàg. 56: «... e .j. dimecres a hora de tercia que hauiem .xvij. de Satembra lany .M.ccc.lxxx.vij...»), per quant, establint-se la de 1387 desde les primeres ratlles de la historia pera'ls fets qui decidiren la fugida de Jacob Xalabín del palau de son pare, a fí de sustreures als desigs libidinosos de la madrastra, y determinant-se més endevant que'l príncep y son companyó «estigueren depuys que partiren de Borssa .xiiij. mesos e .vij. jorns» (pàg. 50), la data de la batalla ab que's dóna fí a la narració no pot esser altra sinó la de 1389 en que, històricament, se troba fixada la acció d'armes de Kossovo, qui posà fí al regnat d'Amurat I. Si la mort d'aquest no fou obra de son fill bastart, com assegura la nostra narració contradint un fet averiguat històricament, cal veure en això la opinió popular qui no repararía en carregar a compte de Bajazet, assessí de son germà Jakub, la mort violenta del pare. Y, enfondint més en aquest ordre d'idees, haurèm de veure també que, si la ISTORIA DE JACOB XALABIN té algún valor com a reflexe de la opinió pública, aquesta degué esser contraria a la influencia que la Issa Xalabina, grega d'origen y mare de Jacob, pogué tenir prop del soldà, son marit.

Que'l JACOB XALABÍN sía en el fons un relat històrich, ens apar cosa fòra de dubte, y a fernos-ho creure contribueix principalment aquesta precisió ab que, com acabèm de veure, hi apareixen determinades certes dates, y ademés les referencies a la toponomàstica del país que abundantment conté. En confirmació d'això darrer ja feu notar Mr. Foulché-Delbosc, en la primera edició del XALABÍN, que « podrien identificarse tots els noms dels llochs citats » en aquesta historia fins los d'aquells que sols hi figuren » accessoriament ». Per la nostra part, ademés dels de

Carasar y *Cotey* (que les cartes alemanyes modernes de la Turquía d'Assia senyalen ab les grafíes de Afiun Karahissar y Kutaia), hem conseguit reconèixer els de *Borsa* (Brussa), *Setalia* (Adalia), *Soria* (Suria), *Xiu* (Chios). Vers el final de la narració es també exactíssima la descripció del moviment de l'exèrcit de l'Amorat vers la frontera de la Grecia, atravessant el freu del Helespont o Dardanels, entre *Lapsao* (Lapsaki) y *Gallipoll* (Gallípoli), fins a atendar-se en una bella plana, que no es sinó'l meteix escenari de la batalla, lloch conegut sots la poètica denominació de Camp de les Merles (Kossovo Pole).

El ja citat Mr. Foulché-Delbosc diu també de la narració qui'ns ocupa que « algunes particularitats nos fan creure » que l'escriptor català que'ns l'ha tramesa l'havía recullida » d'un grech: mes això no passa d'esser una hipòtesis».

HISTORIA
DE LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ

Hem parlat d'aquesta narració en el primer volúm de la colecció de HISTORIES D'ALTRE TEMPS (pàgs. ix a xj) a l'ocuparnos de la de LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA; no es qüestió de repetir aquí lo dit en aquella ocasió, emperò creyèm d'utilitat establir un paralel entre abdues narracions, pera millor posar de relleu la llur comunitat d'origen y les diferencies incidentals qui les separen.

I El Rey d'Hungría, qui acaba d'enviudar, es requerit pels nobles de sa cort a pendre altra muller; el Rey imposa la condició

L'Emperador Contastí es requerit per sa muller, abans de morir, a promètre-li que no pendrà nova muller sinó que sía tan her-

	de que la nova muller que li proposin sía tan hermosa com ho era la difunta.	mosa com ella y que vingui just a la seva mà un guant que ella entrega a l'Emperador.
II	Els nobles proposen pera muller la propria filla del Rey; aquest rebutja de primer moment la proposta, emperò mal aconsellat dels nobles y temptat del dimoni, acaba per enamorar-se de sa filla, a la qual vol obligar a casar-se.	L'Emperador, passat algún temps desprès d'enviudar, es requerit pels nobles a pendre nova muller, a lo qual aquell s'oposa de moment per rahó de la promesa feta, emperò'ls nobles li designen sa propria filla pera muller a la qual provat el guant, accepta l'Emperador, resolent casarshi.
III	La filla, abans que consentir, y sabent de son pare que la principal causa de son amor eren les mans d'ella, se les fa tallar, y les fa presentar al Rey quan aquest va a cercar-la a sa cambra pera dur-la a l'altar. La princesa, en càstich, es posada en una barca y abandonada a mercè del vent y de les ones.	La filla consent en casarse ab son pare a condició només de que respectarà sa virginitat. L'Emperador, desprès, oblidant la promesa feta, s'indigna de la oposició de sa filla a servir sa voluntat, per lo qual ordena a dos escuders que s'enduguin la donzella al desert y ab ordre de fer-la morir. Els escuders, a prechs de la víctima, consenten en deixar-la viure y la cònfíen al patró d'un vaixell qui casualment passava.
IV	La barca sense govern es arribada al port de Marsella y aquí la donzella es recullida pel jove Comte de Provença, el qual s'enamora d'ella y la pren per muller ab forta oposició de la Comtesa sa mare; aquesta's retira enutjada al castell de Cres. La jove Comtesa té un fill.	La donzella es desembarcada pel patró de la nau en Càdiç, y, recullida a la casa d'un rich home, es a la fí admesa per aquest y sa muller en calitat de filla llur. El jove Rey de Castella, trobant-se caçant, s'estravía de sos acompanyants y arriba de nit a la casa del rich home. Aquí es servit per la donzella molt cortesament, tant que el Rey vol posar-la al servey de la Reyna sa mare; ab consentiment dels pares adoptius s'endú la donzella

a la seva cort, en la ciutat de Sevilla, hont més endevant la pren per muller ab gran enuig de la Reyna mare. Aquesta, indignada, fa fer un convent y s'hi retira ab altres dònes. Entretant la Reyna jove devé prenys.

V El Comte de Provença, a força de demanar a sa muller que li digués de quí era filla y d'hónt era vinguda, obté la revelació de que es filla del Rey d'Hungría y sab tota la historia de lo ocorregut. Passat molt de temps el Comte resol deixar a sa muller encarregada del govern, pera anar-se'n a Hungría a fer la coneixença del seu sogre. Rebut per aquest y esplicat son casament, es acceptat pel Rey com a propri fill, ab gran alegría.

El Rey d'Espanya deixa a sa muller pera anar a guerrejar ab el Rey de Granada; un seu senescal es l'encarregat de regir el regne entretant, y de comunicar al Rey l'infantament de la Reyna al punt que aquesta desocupi.

VI El Comte, desde Hungría, escriu a sa muller y als burgesos de Marsella qu'està ab el Rey d'Hungría, sà y alegre. El missatger, passant pel castell de la mare del Comte, es fet ubriagar per aquesta, la qual li furta les lletres sustituhint-les per altres en que's mana matar per impostora a la Comtesa jove, juntament ab son fill. En lloch de cumplir aquesta ordre, els marsellesos posen a mare y fill en una barca y'ls deixen a llur ventura dins la mar, tal com era arribada a Marsella en altra barca la qui fins aleshores havíen respectada per Comtesa.

En campanya'l Rey, al nàixer un fill de la seva muller, escriu-li'l senescal la nova. El correu passa de primer pel monestir hont es la mare del Rey, la qual, al saber la noticia, fa pendre la carta del missatger mentre dormía y cambiar-li per altra en que's diu al Rey que sa muller ha tinguda una filla, negra y com a serrahina. Contesta'l rey manant que sía guardada sa muller y lo que havía tingut, fins a sa tornada: nova sustitució de lletres per la mare del Rey, ordenant la mort de mare y infant. En lloch d'esser cremats, són amagats pel senescal y entregats després en secret a una nau qui feya vía a Llevant.

VII	La barca, eixida de Marsella, arriba devant d'un monestir de dònes, y es recullida per uns pescadors al servey del convent. L'abadessa's fa càrrech de la mare y del fill, devenint aquella per últim portera de la santa casa. Recobra miraculosament les mans, y es admesa al chor ab les altres monges.	Arribada a Roma la nau, la dòna y son fill són desembarcats. La mare, demanant almoyna com a captayre, es vista per l'Emperador son pare, qui no la reconeix, emperò, perque la troba tan semblant a la filla que tenía, li dispensa sa protecció.
VIII	El Comte emprèn el camí de tornada; arribat a Marsella, veu lo fet per la maldat de sa mare, y, sabent de sa muller y fill que han estat confiats a una barca sense govern, se torna a embarcar pera anar en recerca d'ells	Tornat el Rey de la guerra, troba, per efecte de la trahició de sa mare, que sa muller y son fill havíen estat cremats; sense voler saber més, ordena calar foch al convent de sa mare, la qual mor cremada ab totes ses companyes y son servey per igual.
IX	Al cap de set anys, arriba un día el Comte ab son vaixell devant del monestir ja esmentat, al qual envía a demanar queviures. Els missatgers creuen reconèixer en la portera la muller de llur senyor, emperò aquesta té unes hermoses mans de que la Comtesa careixía. Ab tot, ho diuen al Comte, qui devalla de la nau. Reconeixement dels dos esposos y acabament de la historia.	Passat molt temps, té'l Rey una gran malaltía, durant la qual se confessa del pecat d'haver fet cremar sa mare. El confessor li mana per penitencia que fassi el pelegrinatge a Roma quan sía guarit. Va a Roma, hont es ben rebut per l'Emperador. Reconeixement de la dòna, ab son fill, per part del marit; reconeixement de sa filla, per part de l'Emperador. Acaba la narració.

Aquesta comparació no deixa lloch a dubtar de que'ns trobêm en presencia de dues formes distintes d'un meteix argument. Apart dels noms dels personatges, y dels llochs, hi ha entre abdues narracions la diferencia de que en la segona desapareix per complert l'element maravellós representat pel fet de tallar-se les mans la princesa y recobrar-les

y els dos viatges a mercè de la Providencia, qui, en la segona relació, se converteixen en travessíes ordinaries dintre naus de mercaders. També hi ha a remarcar que, mentre la filla del Rey d'Hungría a mitja historia descobreix son llinatge y condició al seu marit, la filla de l'Emperador Contastí se conserva incògnita fins al final, tant pera'l seu marit com pera son pare.

La redacció de la filla del Rey d'Hungría, a judicar pel llenguatge, sembla més primitiva que la de l'Emperador Contastí; y encara que, com hem dit, la comú invenció d'abdues estableixi entre elles una estreta identitat, hem cregut interessant fer entrar també aquesta segona narració dintre la colecció de HISTORIES D'ALTRE TEMPS, per constituhir al nostre entendre un document literari y llingüístich ben distint del que ja havíem donat a conèixer en el volúm primer.

R. MIQUEL Y PLANAS

Barcelona, juliol de 1910

BIBLIOGRAFÍA

DE LES EDICIONS CATALANES DE LES OBRES QUE'S PUBLIQUEN EN EL PRESENT VOLÚM

JACOB XALABÍN

1) «Istoria de Jacob Xalabin», en la portadella, signada *A .iij.;* la fulla següent *(A .iiij.)* du'l segell de la Societat Catalana de Bibliòfils, y, en les dues fulles que venen després *(a .j.* y *a .ij.),* apareix una breu introducció suscrita per R. Foulché-Delbosc, en la qual sols es de doldre que son autor no hagi donat més extensió al seu treball. La portada compareix en el full *a .iij.:* es del tot ensopegada, com a decoració, ab el caràcter del llibre y de la edició, y conté'l rètol, en lletra gòtica: «Istoria de Jacob Xalabin: fill del Amorat Senyor de la Turquia». — A la fí del volúm hi ha'l registre dels plechs y'l colofó: «A honor y gloria de les lletres catalanes, fou acabada d'estampar la present Istoria... xij de Maig de M.dccc.vj., ... Johan Oliva de Vilanova y Geltrú; per cura y a despeses de la Societat Catalana de Bibliòfils a Barcelona domiciliada.»

Fascicle de 56 fulles; lletra gòtica Canibell.

2) «Novelari Català dels segles XIV a XVIII. — Jacob Xalabín. — Barcelona, MCMIX.»

Fascicle de 64 pàgines, formant part de la *Biblioteca Ca-*

talana, publicada per R. Miquel y Planas. La composició del text es la meteixa qu'hem utilisada pera'l present volúm.

LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ

1) «Hermann Suchier. – La Fille sans mains.» — Romania, vol. XXX (1901), pàgs. 519 y següents.

L'erudit romanista inicià ab el títol referit de la *donzella sense mans* una serie d'articles encara no complerta a hores d'ara. Objecte d'aquell primer article fou la publicació per primera vegada del text català de la HISTORIA DE LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ, edició que podriem donar per definitiva y que faria inútil tota ulterior reimpressió si no fos per aquesta circunstancia, precisament, de formar part, el text de la breu noveleta, d'una publicació tan important, qui és difícilment accessible a molts llegidors.

2) «Recull de textes catalans antichs. Volúm IV.» «La Istoria de la filla de l'Emperador Contasti. — Noveleta del xv^en^ segle. — Barcelona any M.CM.VI.» «... estampada... en... La Academia... de Barcelona, lo día de la obertura del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana.»

Fascicle de 38 + (2) pàgines. Conté una molt discreta nota preliminar suscrita ab les inicials J. M. F. El text d'aquesta hermosa edició fou copiat de la *Romania* (vegis edició n.° 1) ab el lloable propòsit de fer-lo més avinent.

3) «Novelari Català dels segles XIV a XVIII. — La filla de l'Emperador Contastí. — Barcelona, MCMIX.»

Fascicle de 36 pàgines, formant part de la *Biblioteca Catalana, publicada per R. Miquel y Planas.* Text reproduhit en el present volúm, aprofitant la meteixa composició tipogràfica.

HIS-

Imp. Giró

HISTORIA

DE

JACOB XALABÍN

* AÇI COMENSSA LA ISTORIA DE Jacob Xalabin ffill del Almorat senyor de la Turquia, on se conte quines auentures li uengueren en la sua vida ne con ne en qual manera fina sos dies per mans de Beseyt Bey son frare bastart, qui axi mateix aucis son pare, segons que hoyrets. [f. 1.]

DEUETS saber e cosa notoria que es que en lany de nostro Senyor M. ccc. lxxxvij. en les partides de Orient, ço es la on era la gran Troya edifficada, qui are es appellada la Turquia, la terra que senyorege l Amorat Turch e com lo dit Amorat per nom Elbay Morat stant en gran prosperitat de la sua senyoría en vna ciutat de la sua terra molt gran appellada Borsa. E aquest hauent .ij. fills mascles, la j. ladesma e laltre bastart. E com la .j. dels dos fills ço es lo bastard per nom Beseyt Bey lo dit Amorat pare seu lo dit Beseyt Bey fahes star continuadament en la frontera del gran Caramany. E lo dit altre fill seu per nom Jacob Xalabin qui era ladesma, present continuadament stigues ab lo seu pare en la ciutat de Borsa, axi com cell quil amaua molt e fer que ho deuia com era son primogenit; e stant axí com a senyor se pertany delitantse en anar a cassar axi com cell qui hi trobaua gran pler axi com senyor deu fer. E lo dit Amorat si ha-

* Foliació del ms. original, conservat en la Biblioteca Nacional de París.

uia muller madrastre daquest Jacob Xalabin, la qual era fembra molt joua e de linatge de Grechs la qual hauia nom Issa Xalabina. E com cella qui continuadament staua en grans balls e de ssolassos axi com dona de gran stament se pertany. E aquesta tots jorns appellaua e feya venir son fillastre Jacob Xalabin, axi com cell qui era hom molt bell e gracios de edat de .xxij. anys e cell qui en totes bontats era complit. E la dita Issa Xalabina continuant ab aquest seu fillastre Jacob Xalabin tant e tan fort que no podia estar .j. quart dora que aquest no li fos denant que de present ella nol fahes venir. E .j. jorn stant ella en la sua cambra e la dita dona ella no vahent negu en la dita sua cambra sino Jacob Xalabin fillastre seu, ella axi con aquella que amor la destrenyhia, no poch pus soferir si sabes esser morta, ans axi com adesesperada e auorrint lo seu senyor e marit e no anant li lo cor en ell, sis leua en peus e ab los brassos estesos abrassa e besa molt stretament lo dit seu fillastre dient: « O amich, » jo son morta, si nom compleys a la mia uoluntat. » E dementre que aquesta axi strenyent e besant desordonadament lo seu fillastre Jacob Xalabin e no [*v.*] mollant * lo ne membrant li de la amor de son marit, lo qual vltra mesura la amaua, lo dit seu fillastre no sabe ques digues ne ques fahes, per que ab bella care e molt plasent e molt graciosa ab dolces paraules a ella respos e dixli: « Dolsa mare mia, jo » son sclau e seruent vostro per que jo son prest e » apparellat de seruir e complir a tota vostra voluntat » en tot ço e quant a la vostra senyoria plaura; e no » tant solament en aço mas en molt maior cosa que » no es aço, pus que fos adelit de la vostra persona. » E ella uahent la tant graciosa resposta que lo dit seu fillastre li hauia feta, de present totes les sues junc-

tures e mouiments de la sua persona li abandonaren en abundancia desordonada en compliment de desig. E lo dit Jacob Xalabin vahent la mala uolentat desordonada de la sua madrastre, decontinent axi com acell qui era molt discret e saui, sis desexí della e sis isque de la sua cambra, e crida .j. seu gran companyo qui hauia nom Ali Baxa, lo qual ell molt amaua axi com se feya a ell laltre. E aquest Ali Baxa si era homa joua de edat de .xxiiij. anys e era molt gracios, e homa fort saui, lo qual era fill de .j. prohom qui hauia nom Ali Baxa axi com ell mateix, lo qual era gouernador e conseller maior del Almorat. E aquest Jacob Xalabin hauia pres en tanta damor aquest joue Ali Baxa que abdosos nos podian partir en anar ne en meniar ne en beuent ne en dormint, ans tots temps continuadament estauen ensemps en casa del prohom Ali Baxa pare del dit joue; e lo dit Jacob Xalabin hauer cridat son compayo Ali Baxa si li dix quel seguis e isqueren se del palau e faheren la uia del dit Ali Baxa, la hon hauien acostumat de meniar e de dormir, e de present si prengueren lurs falcons e lurs cans e si isqueren de la ciutat de Borsa e anaren a lur cassa, axi com aquells qui eren molt vsats, e stigeren tant fins al uespre. E apres lendema gran mati aquest [e] Jacob Xalabin sis leuaren e anaren a la dita cassa. E aço feya Jacob Xalabin pertal ques lunyas de la dita madrastra, la qual veya molt folla e desuergonyada. Per que ell volent guordar la honor de son pare, segons ques pertanyhia de fill, lunyauas aytant com mes podia que no li fos denant. E la dita Issa Xalabina vahent que lo dit seu fillastre no venia en lo palau axi con solia, de present si li trames missatge que vingues, e lo missatge ja may no li podia atrobar aquest Jacob

Xalabin, com enuides era leuat si anaua a la dita cassa e venia [*e venia*] gran nit. E la madrastre qui viu aço, decontinent se penssa que aquest li diffugia e si dix en si matexa: « Ay daquest traydor deslayal » que jo tant amaua e axi fuig de mi. » Es samagua per que .j. poch no cuydaua esclatar lo cor. E penssant se que negun remey no podia donar a la sua uoluntat, si perde lo meniar e lo dormir tant que caygue en gran malaltia de desplaer e de ira. E l Amorat son marit vahent la dona que ell tant amaua cayguda en tant gran malaltia, si nach lo maior dol del mon e si li dix: « Ay bella dona muller mia, e que

[*f. 2.*] » hauets vos ne que * es aço? » E la dona li respos que verament era morta. E lo dit Amorat no sabent ques fahes de la sua muller que ell tant amaua, de present feu venir metges de totes parts dient los: « Mestres, gordats uos be la mia dona ma muller ja » quin mal ha e aportats la a guario; e penssats de » demanar del or e del argent que jous ne donare » aytant com ne querets. » E fer que ho podia. E com los dits metges guordaren la dita dona e la sua orina e palparenla, no hac mal al mon que li coneguessen, hans ne estauen molt mareuellats, e si digueren: « Verament, senyor, nos no hauem ne conexem quin mal ha aquesta dona. » L Amorat qui hoy dir tals paraules als metges, per .j. poch no isque de son seny. E si dix: « Ho mestres, vosaltres qui » sots tant sients e tant solempnes, com se pot fer » que vosaltres no podets conexer lo mal de aquesta » dona? » E ells tots li respongueren que ells verament no li conexien nagun mal. Per que l Amorat, axi con aquell qui era molt torbat de la sua muller, si trames sos missatges en Contastinoble, ço es a lamperador, e altre al batla dels Venecians, dient e fahent assaber a lemperador que ell lo pregaua que

decontinent vist los missatges fahes fer crida per tota la sua terra que tots quants metges hi hagues deguessen anar a la ciutat de Bossa, ell prometent en aquells grans dons e grans hauers si donar podien guario a la sua muller; no res menys preguant lo batle dels Venecians que de present degues tremetre missatge en Vanecia per aquella matexa rao que si negun bon metge hi hauia que degues venir a ell. E de present que los missatges foren en Contastinoble lamperador feu fer la dita crida, que tots quants homens hi hagues qui sabessen dart de medecina que deguessen anar sots pena de cors e de hauer en la ciutat de Borssa. E axi mateix lo batle dels Vanecians trames en Vanecia .j. grip armat, e faheren semblant crida de part del comu de Vanecia preguant los metges que per honor del Almorat deguessen anar a Borssa, e que si podien retre guario a la muller del Almorat que naurien grans remuneracions vltre lur salari. E con en totes aquestes parts fo feta la dita crida, molts metges e solempnes vingueren en la ciutat de Borssa e vahent la dona fort passionada jaent en son lit, guardant e palpant aquella e la sua aygua, negun daquests no conexia ne sabia ja quin mal hauia. E l Almorat vahent aço mogut de gran bascha e angoxa de son cor envers la sua muller ja quen era. E los metges digueren: « Senyor, no ha remey al mon que li puguam donar. » E la dona axi com aquella qui no desijaua sino la mort, per ço com no podia complir a la sua voluntat, no meniaua ni beuia, ans tots jorns se aprohismaua a la mort. E sdeuenchsa que entre los altres metges siy vench .j. metge Juheu nadiu de Contastinoble qui hauia nom en greguesch Quir Mosse. Aquest Quir Mosse era fort home subtil e agut e entes en tots sos fets; e com

sia cosa notoria que tota complida penssa de trahicio e de falssia e de barataria sia en Juheus, e aquest si era .j. daquells en qui gran barataria abundaua, e con aquest fos deuant aquesta dona Issa Xalabina mirant la e guardant la süa orina [*v.*] .j. .ij. e .iij. vegades * no podia conexer lo mal de la dita dona. E sis penssa e dix en si mateix que no ha perssona en lo mon qui mils sapia lo seu mal con fa ella mateixa. E sis penssa de pendra la en paraules. E si la enterrogua dient li tot en rient: « Senyora, yo conech quin mal hauets e jous ne » guorre si guayre mo grahits.» E la folla de ffembra, axi com aquella qui ha lo cor mogut, no metent sabor en sos mouiments, de present hoynt dir les paraules al dit metge Juheu, sis dressa e sient en son lit on jahia si reguarda lo Juheu e si li dix: «O metge, » ja tagues jo donat tot ço que tu sabesses demanar » e quem aiudasses en les grans angoxes mies.» E lo dit Juheu vahent la dita dona e hauent conexença del seu mouiment si li dix: « Senyora, haiats bon cor » que de cert jo sere aquell quius guarire heus aiu- » dare en vostres necessitats.» E la dona hoynt dir aquelles paraules al metge Juheu, penssant se ella que ell ho sabes, pres a gitar hu gran sospir. E si li dix: « Mestre, sapiats que si yo no he mon cor » complit de mon fillastre Jacob Xalabin, jo sens na- » guna falla son morta.» E lo Juheu qui hoy dir semblants paraules a la dona, de present li dix: « Senyora, de cert estats ab bon cor car yo sere » aquell qui en breu temps haure donat acabament » a vostron desig » E la folla de dona de present que hoy perlar lo dit metge, tantost voluntat la adolci e comenssa de pendra tant fort speranssa en si mateixa que mantinent mana donar del aur e del argent al dit Juheu assats. En tant que en la dita cort Quir

Mosse anaua e Quir Mosse venia deuant tots los altres metges, per que l Amorat decontinent dona a tots los altres metges comiat, vahent que la sua dona .j. poch hauia pres de mellorament deuers que solia. E si dix al dit metge Juheu ja con li anaua. E lo dit Quir Mosse li dix: « Senyor, stats ab » bon cor com ab Deu jo la guorre.» E l Amorat, axi con aquell qui molt la amaua, fo molt alegra de les paraules que lo Juheu li hauia dites. E de present si fou manament a son tresorer e a tots sos homens e officials que tot ço que mestre Quir Mosse volgues li fos de present donat. E lauors uaherets lo Juheu gran senyor e tenir gran stat, per ço com hauia tot so que queria. ¿E que feu aquest traydor? Axi com cell qui tot tractament de falssia era en aquell encorporada, si sesmagina que prengues gran amistat ab Jacob Xalabin, en guisa que com fos en gran amistat ab ell que ell tractas e fahes en guisa que ell fahes ço que la madrastra volia. E a poch a poch, vuy donaua .j. bell cauall a Jacob Xalabin e dema vna joya e ades vna cosa, ades vna altre, si que ell entra en tan gran amistat ab aquest Jacob Xalabin que tots jorns stauen ensemps, tant que quant vench que lo Juheu viu que foren ben domestichs, lo Juheu si li dix .j. jorn: «O se» nyor, de vna questio vos vull demanar.» «¿E quina, » mestre?» dix Jacob Xalabin. « Jo, senyor,» dix Quir Mosse, « vos ho dire: .j. hom es qui per pocha » cosa pot donar gran restaurament de vida e no ho » fa, ans lo jaqueix morir no volent aiudar a aquell; » aquest aytal ¿pecca o no?» Respos*lo fill del Amorat: « Temieste que pech, och encare que deuria mo» rir si ell pot altre restaurar de mort, sens fer dan ne » cosa no leguda asi mateix.» « Per ma fe, senyor,» dix lo Juheu, « vos hauets dita gran veritat; e sapiats [*f. 3.*]

» que vos sots aquell qui la pus noble e la pus exce-
» llent criatura del mon lexats morir e languir.» «¿Con
jo?» dix lo fill del Almorat, «¿e nagu mor per culpa
mía?» «Och cert, senyor,» dix lo Juheu, «la senyora
» Issa Xalabina mor que res al mon no la pot estorcre
» sino solament vos, senyor; de que fets gran peccat
» com no li aiudats, con no ha hom al mon qui ho
» sabes sino ella e uos.» Decontinent que Jacob Xa-
labin hoy aquestes paraules, de present li ana lo cor
en sa madrastre, e respos e dix: «¿E con? ca, fill de ca,
» veten e perteix te de mi e jamay no sies en loch on
» jot vege; com sapies que si tu mes jamay deuant,
» jot fare meniar a cans; ¿com? ca, fill de ca, ¿e tum
» goses dir aytals peraules de la mia madrastre? ¿e
» qual pare seria al mon qui confias del fill e qual fill
» seria al mon qui fos ten desleal ni tant maluat qui
» fes semblant cosa ne les meses dins son cor nes
» penssas? ¿de quis poran confiar les gents del mon e
» maiorment los pares que no puguen confiar dels
» fills? o traydor maluat, plen de tota malicia, parteix
» te denant mi e nom sies deuant.» E lo dit Joheu
hoynt les paraules que aquest li hac dites, ple de
confusio sis parti deuant ell e de present sen ana al
palau hon la dona jahia, e si sen entra en la cam-
bra, axi com cell qui tot hom li feya gran honor.
E com fou dins la cambra, la dona quil viu venir si
fou molt alegre e nach molt gran plaer, axi com
aquella qui staua en sperança de la sua folla volun-
tat; e de present la dona dressant en son lit li dix:
«Donchs, mestre, ¿haura acabament mon desig?»
E lo dit Juheu, ple de mal ayre e de mal talent, li res-
pos: «Senyora, no ha remey al mon que uos pugats
» hauer, neus cal alegrar de Jacob Xalabin.» «¿Com,
» mestre?» dix la dona, «¿e quina sera la consolacio
» ne la sperança que vos ma darets ne jo sper de vos,

» [si] axi es del fet ne altre remey al mon donar si » pot?» E la desestruga de dona, axi com aquella qui era enclinada a la sua mala uoluntat, vahent que de aquell no podia hauer remey, si cuyda exir de seny e si jaqui anar lo seu cap sobre aquells delitables coxins que tenia en son lit, axi com a senyora semblant se pertanyhia e comença a dir: « Are es fet » deuuy mes de mi e no ha res al mon quim puscha » estorcre de mort; ay, mestre, ¿e con lo primer jorn » que jot conegui nom diguist aquestes paraules?car » siu haguesses [dit] are no fora jo en aquesta dolor. » O mort, ¿e com no vinguist lo primer jorn? o mort, » prech te que nom faces penar: vine car .j. dia mes » .j. any.» E fahent la molt noble dona aquest dol, si entra per la cambra l Amorat marit e senyor seu, axi con aquell qui era molt angoxat de la sua muller que tant amaua. E con viu ella jaura axi e fer mal capteniment, .j. poch no cuyda exir de son seny. E si dix a mestre Quir Mosse: « ¿E on es la » uostra sciencia, e on es la uostra medecina, e que » es aço que guario nos puscha atrobar en aquesta » mia dona?» E aço deya ell per la gran amor que li aportaua, no penssant ne albirant en la uolen*tat folla que ella hauia tan desordonada. Mas axi con cell qui coralment la amaua, axi com se pertany de marit a muller, hauia gran compassio del seu mal. O con lo maluat de Juheu, vahent axi l Amorat destribanat e cuytat de la sua muller, vahent la axi aprohismada a la sua mort, veiats [la] cruel e maluada penssa ques pensa lo maluat traydor de Juheu. Ell sesmagina e dix en si mateix: «Jo son en desgrat de » Jacob Xalabin, que per paor dell jo no hic gosare » aturar; e jo are son gran senyor; e tot ço que vull; » coue que prengua qualque concell e manera ab que » puscha star e perseuerar en la prosperitat, axi ma-

[v.]

» teix que cerch que la dona hage gorio.» E sis sesmagina que concellas a la dona que fahes matar Jacob Xalabin, en guisa hi en manera que pusque lo fill del Amorat fos mort, que ell no hauria paor de nengu. E pusque la dona sabes que ell fos mort, si li exiria la amor del cor. E axi com hac penssat en si mateix aquesta mala penssa si se acosta a la dona e si li dix: «Senyora, ueus ho, del fet es » aquest: uos sots morta e siuos uos uolets uos » podets restaurar.» «¿E com,» dix la dona, «me » pots tu dir axo que no ha res en lo mon quim » pugua restaurar de mort?» Dix lo Juheu: «Si » uos uos uolets, si farets, e jo dir uos ho he: no » ha res al mon qui tant bastant sia de traure la » amor del vostro cor com es la mort; car sapiats » de cert que si Jacob Xalabin mor, uos de present » haurets guario; e axi veiats si ual molt mes que ell » muyra que si vos moriets, qui sots tan notable » dona e cella en qui tota aquesta prouincia penja e » cella que lo senyor Amorat ama mes que si mateix. » E donchs, senyora, dats vos confort e penssats uos » en aquesta cosa.» Hon com la dona hoys aytals paraules molt altament pronunciades e dites per lo dit Quir Mosse, ella axi com cella qui hauia lo cor molt freuol donant fe a les paraules que lo Juheu li hac dites, si respos e dix que bo seria que son fillastre moris, pero dix la dona: «¿En quina guisa se » pora fer?» Lo dit Juheu li respos e dix: «Senyora, » lexats fer a mi.» E de mantinent lo Juheu sino ana al Amorat, qui no era molt luny de la cambra e si li dix fahent molt trista cara: «Senyor, jo vench apen» dre comiat de vos e men vull anar.» On com l Amorat hoys aytals paraules del mestre Juheu, en qui ell tant confiaua de donar guario a la sua dona, si dix de present: «¿E com, mestre, e que es aço? ¿e es

» aquest lo confort que vos ma darets de la mia dona
» ma muller? » « Senyor, » dix lo Juheu, « no ha res
» en lo mon qui puscha escapar la senyora de mort. »
« O mestre, » dix l Amorat, « ¿e tan fort manera es
» aquesta? Are conech jo que nostro Senyor me uol
» mal em uol punir, car verament los meus dies son
» breus si aquesta que jo tant am mor. O mestre,
» prech que tum digues ¿quin mal tant desauenturat
» es aquest que no puscha hauer remey?» «Senyor,»
dix lo Juheu, « aquest mal que aquesta dona ha es
» fort estrany mal engenrat dins lo cors, lo qual mal,
» senyor, ha nom xamxa, lo qual, senyor, vos li ha-
» uets engenrat.» «¿Com jo?» dix l Amorat, «nos pot
» ser.» «Senyor,» * dix lo Juheu, «ver dich e si axi no [*f.* 4.]
» es vull quem tolguats la lengua; car la dona aius-
» tantsa ab vos e vos ab ella, de sobres de amor que
» ella ha hauda a uos ha concebuda dins son cors e
» ha engenrat lo mal que ha. » E l Amorat, axi com
aquell qui amaua sa muller, hoynt les paraules que
aquest li deya si cuyda exir de seny. E si dix:
« Donchs, mestre, ¿nos pot donar negun remey en
» aquest mal? » « No senyor, » dix lo Juheu, « sino
» solament .j. » E dix tantost l Amorat: « Prech te
» que mo digues. » « Senyor, » dix lo Juheu, « jo
» beus ho diria, mas he gran pahor de la vostra
» senyoria. » « ¿E com? » dix l Amorat, « mestre, di-
» guats so queus vullats. » « Senyor, merce vos de-
» man, » dix lo Juheu, « de aço que jous dire: vera-
» ment, senyor, no ha res al mon qui puscha restaurar
» aquesta dona sino .j. cosa, ço es, lo fetge vostro o
» de vostro fill, que lo vostro e lo seu es tot hu, e per
» ço com jo he conegut aquest mal, ja que be ha pe-
» ssa que ho sabia, mas yo hi cuydaua donar remey
» ab algunes medecines, e per ço nou hauia volgut
» dir; de que, senyor, per ço jo vinch pendre comjat

» de vos heus dich lo fet de la veritat. E si axi, » senyor, no es com jous dich, vull quem tolgats lo » cap. Perque, senyor, la vostra merce! » L Amorat, hoynt axi perlar lo Juheu, si sen entra dins en la cambra e alli si comenssa de fer lo maior dol del mon smaginantse en les paraules que lo traydor de Juheu li hauia dites. E esmaginant en la sua muller que ell tant amaua e penssant se en lo seu fill tant gracios primogenit seu qui ell molt amaua, ell si delibera en si mateix per ço com no ha tant alta cosa al mon con es lamor de dos quis amen. E com sia certa cosa que diu en .j. loch del Euangeli que sant Matheu feu, « que pare e mare e fill ja» quiras per ta companyhia, » e aquest senyor de Amorat fo .j. de aquells, que abans delibera es mete en son cor que fahes matar son fill Jacob Xalabin, que no si la sua muller muris, per dar restauracio a la sua muller. Per que ell de present estant en la sua cambra crida .j. missatge e si li dix: « Sus are » fem venir Ali Baxa lo nostro gouernador. » E depresent lo missatge o ana dir a Ali Baxa que lo senyor lo demanaua. E de present Ali Baxa vench deuant lo Amorat. E con li fou denant, que negu no hac en la cambra, si li dix: « Prech te que de present fa» ces so que jot manare. » E Ali Baxa qui hoy axi perlar l Amorat quel pregaua si ficha los genolls en terra, e si li dix: « O senyor, ¿e com se aue aço que » vos pregats a mi? ¿e no sabets jo tots temps si son » stat obedient al vostro manament? donchs, senyor, » ¿com si aue are que vos pregats a mi? penssats de » manar, senyor, tot so que a vos placia, car jo » sclau e seruent son vostro. » Pero no sabia ell nes penssaua qual manament li deuia fer, segons que veurets.

Com l Amorat mana Ali Baxa que matas son fill Jacob Xalabin.

L Amorat qui en aquell punt se pudia reputar fora de son * enteniment, ab la cara falssant [*v.*] deuant Ali Baxa, si li dix: « Veten e de present mata » mon fill Jacob Xalabin e apres obril e aportam lo » fetge seu, e tost e nomi contrasts sit plau, e feu » de present. » Perque, are podem dir: homa sens negun enteniment e sens neguna discrecio, ¿ab quals entraments se podia esmaginar aytals coses ne ab quals labis podia pronunciar aytals paraules? ¿e quals fills seran qui puguen confiar de homa del mon si de lur pare no confien? que aquest pare qui hauie aquest fill tant gracios lo qual era lo seu primogenit consentis que moris! o tan cruel cosa era aquesta que tant solament per donar guario a .j^{a}. dona ell consentis a tan cruel cosa que fahes matar a son fill! pero perço com amor segons dit es lo destrenyhia el força que ell mana aço en aquest seu gouernador Ali Baxa. E ell hoint tant cruel paraula con aquesta era que lo seu senyor li hauia manada, per poch nos cuyda esmortir deuant son senyor. Pero ell qui viu que axi lo soptaua l Amorat, leuas deuant ell e axis de la cambra penssant se quel Amorat fos exit de son senny. Si caualca e anassen a casa sua e messe en la sua cambra e tanchas dintre e aqui ell molt tenrament plora tot aquell jorn e de tot aquell jorn ell no volch meniar ne beura esmaginantse en la paraulo del Almorat, dient en si mateix: « No pot esser que mon senyor » no sia fora de son senny, com aquest tan dolç don- » zell e tan amat de totes gents e cell en qui totes » bontats son complides e cell en qui es tot acaba-

» ment de gentilesa man alciure: ¿que pot esser aço
» ne que vol dir?» E en apres con entre si mateix
se era propensat gitaua lo seu cap en terra e ab
habundancia de moltes lagrames que dels hulls li
exien. E en aquesta forma passa tot aquell jorn e la
nit que vench. Planyhia axi mateix daltre part lo
seu fill qui era tan gran amich e companyo seu e en
tan gran gracia del dit Jacob Xalabin. E al mati axí
tost con fou jorn, l Amorat, axi com aquell qui era
molt cuytat de la abominable voluntat trames missatge
a Ali Baxa que de present li fos denant. E lo
missatge vench denant a Ali Baxa lo qual atroba
molt ploros, e si li dix: «Mon senyor me tremet a
» vos que tantost de present vingats a ell.» E Ali
Baxa, axi com aquell qui no volia tardar al manament
de son senyor e penssantse que les paraules del dia
passat no fossen fermetiues, si ana de present
deuers l Amorat. E l Amorat de present quel viu si
li dix: «E donchs, Ali, ¿has donat compliment en aço
» que yo tauia manat?» E de present Ali Baxa torna
tan mort con vna cenrra. E si li dix: «Senyor, no.»
E l Amorat li torna de present a dir: «Sus are feu
» sit plau, e no mi torns paraula.» E Ali Baxa, qui viu
axi tant enfortidament manar e fer tan cruel cosa,
si sen torna a la sua casa plorant molt tenrament.
[*f.* 5.] E con molt se fou comba*tut, esmagina
que vna vegada li valia mes
que faes lo manament de son
Senyor que si venia en son
desgrat, e sis penssa
en qual manera lo
alciuria.

Com Ali Baxa penssa en quina manera mataria Jacob Xalabin.

DEUETS saber que aquest Jacob Xalabin si era joua tan gracios e tant ple de totes beutats e perfeccions que era vna gran marauella. E aquest si era de edat de qualsque .xxvj. anys e lo seu viure si era en cassar e en caualcar e en dançar e en saltar e en fer moltes gentileses segons se pertany a ffill de gran senyor. E per ço com es vsança que .j. hom met sa amor en .j. altre e specialment hom joue, per que aquest Jacob Xalabin si hauia sa amor mesa en Ali Baxa fill del dit gouernador; lo qual Ali Baxa era home joue de edat de .xxv. anys, no molt alt de persona e era hom molt saui e molt discret en sos fets. E amauen se axi abdosos de coral amor, e no era pas marauella car tots temps se eren nodrits ensemps de poquesa ença, en tant que la .j. no meniaua sens laltre axi com cells qui eren jouens e trempats. E aquell jorn hagueren saltat e fets de lurs trempaments e solaços, e aço fo apres que hagueren meniat. E si sen entraren en la lur cambre axi com cascun jorn acustumauen en la cesta e en aquell delitable lit ells se reposaren e despullades totes lurs vestadures exceptades les lurs camises e posaren se damunt lo lit per reposar e per do[r]mir. E lo pare de Ali Baxa, axi com aquell qui staua sperant e propenssant en qual manera mataria lo fill del Amorat e sabia be que cascun jorn en la festa que aquests dos dormien ensemps. E Ali Baxa sperant la ora ques penssaua que aquests dormirien, si hac ja haut .j. coltellas be esmolat e be affinat de tall molt prim e ab los brassos be aremengats e ab lo coltell en la ma ell entra

dins la porta de la cambra, la qual atroba vberta axi com cella qui de jorn no era acustumada de tancar. E entrant per la cambra tot esmortit, lo seu fill Ali Baxa staua lauores desobinens que no dormia e Jacob Xalabin dormia. E quant Ali Baxa viu axi entrar son pare arremangat e mudat de color e ab lo coltell en la ma, decontinent si turti del lit e si dix al seu pare: «¿Que es aço que volets fer?» E Ali Baxa dix: «No digues res, fill: que sapies que » de manament he de mon senyor que sus are que » deguoll Jacob Xalabin e que decontinent li aport » lo seu fetge.» Ó tant amargosa e tant cruel e tant habominable paraula fou aquesta que aquest tant fel [v.] e tant car companyo hoy de son senyor e * companyo! Per que decontinent dix al pare: «Car pare, » no sia per res.» «¿E com,» dix lo pare, «e com ho » fare donchs?» «Jous ho dire,» dix lo fill, «¿lo senyor » vos mana que li aportets lo fetge?» «Hoc,» dix lo pare. «Per co, pare, anats deuall en lo verger e pre- » nets vna seruia e matast la e trets li lo fetge e digats » que de Jacob Xalabin es; que no ha al mon hom » quin conegua res; e jo despertare a Jacob Xalabin » e caualcarem e irem nosen per lo mon que ja may » serem coneguts ne serem en aquesta terra ne hom » no sabra res de nosaltres fins tant que Deus vulla » que sia altre cosa daquest fet.» E lo prohom Ali Baxa hoint lo consell que li donaua son fill, dix que molt era bo. E si deualla al verger seu e pres vna grossa seruia e trach li lo fetge e calt calt lo aporta al palau al Amorat qui lestaua sperant. E de present fou sa reuerencia al Amorat e dix li: «Senyor, la vostra merce, aveus aci lo fetge de » Jacob Xalabin vostro fill.» E l Amorat qui viu lo fetge, de les sues mans propies lo pres e sil mes en la cambra on sa muller jahia, on lo metge Juheu

estaua continuadament sperant. E quant l Amorat fou dins, si dix : « Mestre, aueus aci lo fetge que » vos demanas. » E lo Juheu qui viu lo fetge, si li dix : « Senyor, ¿e es aquest lo fetge de Jacob Xalabin ? » « Och, » dix l Amorat. « Guardats hi, senyor, que sia » aquest del vostro fill propri, sino seria gran perill. » E l Amorat si li respos : « Vda, mestre, ¿e nom » creets vos a mi ? » Lauors lo Juheu ple de tota malicia demostrant e donant antendre que ab lo fetge fahent medecina lo donas a meniar a la dona, si sen intra en la cambra on la dona jahia e apres que fou dins sin fou axir tot hom que noy lexa romandra nengu. E apres si sacosta a la dona qui jahia en lo lit. E si li dix : « Senyora, sapiats si » deuets star ab bon cor, de cert que aueus aci lo » fetge de Jacob, lo qual ha fet matar vostro senyor » l Amorat. » E la dona, axi com aquella menys de tota discrecio, donant fe a les paraules que lo Juheu li hac dites e uahent lo fetge, de present se ymagina que daquell tan gran desig que ella hauia tant mes dins son cor no podia hauer acabanssa e esmaginantse en la mort qui es tan principal cosa a desiunyir e partir dues amors, si sesmagina que de aquell deiunymens no li calia hauer speranssa, e respos al dit Juheu : « Mestre, pusque fet ses, fet se » sia. » E de present pres confort en si mateixa. E lo Juheu penssant la molt, feu li fer de diuerses viandes segons que ell sabia diuisar, perço que la dona hagues apetit de meniar e que tornas.
E de present la dona hac gorio ; de la qual guorio lo Amorat, axi com aquell qui molt la amaua, hac gran goig e gran consolacio e fou gran mestre lo dit Juheu Mosse.

Com Jacob Xalabin e Ali Baxa sen fugiren de tota la cort del Amorat.

E per ço com los homens qui son en aquest mon posats en algunes persequcions o per [f. 6.] tractaments que contre aquells son fets ne han * nos deuen desesperar de la gracia de Deu e de la gran misericordia sua, car Ell e no altre es bastant de dar copia de be als seus, e per ço com aquest Jacob Xalabin, segons que demunt hauets hoyt, lo maluat Juheu hauia tractat que moris, e no volent nostro Senyor que aquest moris, ans matent al cor en aquest joua Ali Baxa al seu para que matas vna seruia, aquella hora per aquella Ali Baxa desperta son senyor e compayo Jacob Xalabin dient li: « Senyor, sus are de present calualquem e partiam » de aquesta terra; car sapiats que vostra madrastre » cerca per queus puscha fer matar, e mon pare ha ja » be dos jorns que ha manament del senyor Amorat » pare vostro queus matas. » On con Jacob Xalabin hoynt dir aquestes paraules a son companyo, si dix: « Donchs pusque axi es, fugiam a furor. » O discrecio dom e paciencia daquest qui era primogenit de tot lo Regna tant gracios e tant amoros de totes gents! E sabent que per no complir a la mala uoluntat de la madrastre sua, ella tractaua que moris, hi ell no uolent diuulgar semblant cosa, ans tinent ho secret, si delibera de jaquir tot lo Regne e de anarsen per lo mon ribalt e soferint desayre o en qualque part on auentura lo amenas! O homa ple de tota perfeta caritat, com volguist e deliberist de jaquir ton Regna e tan gran senyoria e sostmetiste no tan solament a hom per ton desanamich quit tractaua de ociuret! Lo ver Deus qui sab et viu

de totes aquestes coses ten reta lo guardo e seruara. E havent deliberat Jacob Xalabin ab son compayo Ali Baxa que partintse de la ciutat de Borça, si prengueren dos bons pelafrens, axi com aquells qui hauien assats de bons, e si prengueren de lurs joyes e de llurs tesaurs, axi com cells qui assats nauien, e axi caualcaren es hisqueren de la ciutat de Borça tots desfressats per tal que null hom nols conegues. E com hagueren caualcat .j. tros fora los murs de la ciutat si acordaren que faessen la uia de Palacia e per conseguent de Setalia e que sen anassen en la Soria en la terra del Solda en guisa que james no fossen coneguts. E no hagueren caualcat pus de .vj. jornades que foren en la terra de .j. senyor Turch qui sepellaua Serca, en j. castell qui ha nom Policassio, hon hagueren dormit la nit. E lo matí no hagueren caualcat lesme de .xv. milles que ells encontraren en .j. bosch qui era molt spes, quels isqueren homens ladres e de mala vida quils prengueren e los robaren fins a lurs camises e hagueren prou afer que campassen la lur persona de mort. E com Jacob Xalabin e son companyo se viren axi despullats de lurs coses, pensar vos podets quina dolor podia esser aquesta; que ells qui eren homens delicats e viscuts en grans ayres, trobant se descalsos e despullats, los couench de anar a peu e los lurs peus eren tant delicats que jamay no eren vsats sino de estar sobre estreps daurats e no anar per terra sino per gran delit, are los coue de anar sobre pedres tayllants * e agudes. O quina compassio daquest qui era [*v.*] senyor es volch sotsmetre a sofferir aquest desayre. E uahent se axi desbaratats, aconortaren se e so prengueren en paciencia al mils que pogueren e sis meseren en lur cami e penssaren de anar. E per

lurs jornades anant demanant, con eren en loch de poblacio, per amor de Deu, e si trobaren assats que meniar e tant anaren que foren en vna ciutat qui ha nom la Palacia, on con aquests dos fossen en la Palacia si sen anaren a casa de vna profembra assats vella a la qual pregaren quels acullis per amor de Deu. On con la dona vahes aquests dos jouens qui parien homens de cami e nuus e despullats, dix los que molt volentera e que penssassen de entrar; e de present que foren dins la casa, la dona penssa de fer bon foch, que bes pensaue que mes fret hauian que calor, axi com cells qui no tenien sino les camises; e hauent fet lo foch la dona, aquests si posaren de prop e la dona sils dona pa e rayms e let e de aço que hauia; aquests menjaren e la nit qui vench dormiren e apres lendema axi con fou jorn Ali Baxa si dix a son companyo Jacob Xalabin: « Companyo. » E per ço lo appella companyo, que no hagues a dir senyor, per ço que null hom no sen adonas. E si li dix: «Jo ire » per la ciutat acaptant ja si trobare res en guisa que » haiam que menjar.» E dix Jacob Xalabin: «Sperat, » que jo vull anar ab tu.» «Certes,» dix Ali Baxa, «no » farets pas: stats vos aci.» «Certes,» dix Jacob, «si » fare.» O bontat de hom qui no volia hauer auentatge, ans volia esser agual ab lo companyo en la miseria, anar demanar per amor de Deu, en tant que aquest Ali Baxa ana per la ciutat no volent que Jacob Xalabin hi anas! E Deu qui no fa sino tot be, de present troba molts diners que li donaren per amor de Deu e apres anasen a la plassa e compra pa e let e fruyta e fon a la casa e dix: « Companyo, auet » aquests diners que man donats per amor de Deu e » vet que he comprat.» E si comensaren de meniar. E apres lendema e laltre jorn apres aquest Ali

Baxa ana tant per la ciutat fins que atroba tot lo mon de diners. De aquella moneda si que ells se compraren sengles vestadures de cothonina, ja que ells no eren vesats sino de draps daur e de seda; pero lauores hagueren goig quen haguessen de cothonina. E con Jacob Xalabin fill del Amorat hac la vestadura e Ali Baxa per semblant, sis meteren de anar per la ciutat. E axi con cells quin venien de loch, sin feyen atret en lurs comportaments, si que ells sen anauen es deportauen al palau del senyor. E los seus cauallers qui feyen de llurs cauallaries e de lurs trempaments, e aquells, axi com aquells qui neren v[es]ats, nos pogueren star de no pendre si aquest Jacob Xalabin, e son companyo axi mateix * mes si. E special Jacob era tant valent hom de sa persona e tan trempat que noy ach caualler negu ne altre que li pogues metre lo peu deuant, volgues de torneig o de força de trempament o de ques volgues. Aquests faheren tantes de caualllaries de lurs perssones que tots cells de la cort ne stigueren marauellats, tant que vench a hoyda del senyor daquell loch dient li: « Senyor, sa- » piats que aci ha .ij. jouens strangers qui fan deles » pus stranyes merauelles del mon, ço es totes caua- » llaries e en special la .j. dells. » E lo dit senyor de la Palacia qui hoy aço, volch los veura; per que li foren amenats deuant e si los demana e los interroga ja don eren ni de qual terra, e Jacob Xalabin respos axi con aquell qui era molt saui e discret e dix: « Senyor, nosaltres som homens qui vem per lo » mon sercant la nostra ventura. » E lo dit senyor qui hoy axi aquest parlar ab aquelles paraules tan discretes e tant plenes de discrecio e de perfeccio, si dix en si mateix: «No ha gentilesa en lo mon que en » aquest no sia.» E de present li feu gran honor e sils

[*f. 7.*]

pregua que deguessen aturar en la sua cort e que ells los daria tot so que haguessen mester e de aço los preguaua. E Jacob Xalabin respos: « Senyor, la » uostra merce: nosaltros noy som per aturar; » homens som viandans, per que per res no hic atu- » rariem.» Lo senyor de la Palacia qui hoy que ells sen volien anar si esmagina que per ço com ell esperaua son genrre qui tots jorns deuia venir per pendra sa filla per muller, e sesperaua de fer li bella festa, e que si aquests dos ell podia hauer ab si que li adobarien la festa e que tota la sua cort ne seria preada; per que sils dix: «O bells amichs, jous » prech eus deman en gracia special que vosaltres » vullats aturar açi ab mi fins a tant que mon genre » hic sia; aqui jo apparell bella festa per ço con sen » deu amenar la mia filla esposa sua. E jo hauent » vosaltres aci en la mia cort seram molt gran honor » e plaer; per queus prech de aturar açi ab mi fins » que hic sia e jo dar vos he cosa de que vosaltres » vos tendrets per pagats.» E Jacob Xalabin respos: « Per ma fe, senyor, pusque a vos plau ne ho volets, » jo e mon companyo som prests de seguir vostro » manament e volentat de star açi fins tant que auos » placia.» Ab tant lo senyor de la Palacia hac gran goig e gran plaer e de present los feu donar sengles bells dos rocins e diners assats, de que aquest Jacob Xalabin e Ali Baxa se meteren molt altament encurs axi com aquells quin eren vsats; e tots jorns fahien lurs trempaments e lurs proeses, si que feyen molt parlar de ells mateys e de lurs cauallaries. E si ana la anomenada tant gran per la terra que tot hom parlaua daquests dos jouens, si que vench assabuda de la ffilla del senyor de la Palacia qui hauia nom Nerguis, la qual era molt grassiosa e sabia molt. [*v.*] E vahent * ella aquest Jacob

Xalabin moltes e diuerses vegades e vahent li fer aquellas tan grans marauellas, si sen anamora e enclina son cor enuers ell, tant que tots jorns no sesmaginaua ne trobaua pler sino que pogues veura aquest Jacob Xalabin. E mes tant sa amor en son cor en ell, que meniar ne beura ne dormir no podia la nit ne lo jorn si ella nol veya, ne no hauia goig ne alegria, ans tot aquell jorn ella staua ab sa cara tota desconsolada, tant que lo cor no liu poch soferir, axi com aquella que amor la sobreprenia. E .j. jorn si dix a vna sua cambrera qui tots temps la hauia seruida en qui ella molt sa fiaua e si li dix: « Ara uets, jo nom pusch star que no to digua : sa-» pies de cert que no ha res en aquest mon que jo » tant am ne tengua en mon cor con fas aquells .ij. » cauallers companyons qui hic son, e sobra tot lo » maior ; sapieste que jo fare totes coses ab que jo » puscha parlar ab ell e hauer la sua amistat e apres » la sua amor. » La cambrera qui hoy axi parlar la sua dona, axi com aquella qui tot temps lauia nudrida, e volent complaura al seu desig e volentat, si respos e dix: « En ueritat jo no se lo joue caualler qui » ses ne con ha nom; mas ell es axi prous e ple de » tota proesa, segons que demostra, que jo no son » pas marauellada si hauets mesa amor en ell, car no » se dona ne donzella al mon qui nol volgues amar. » E la senyora Nerguis hoynt dir tals paraules a la sua cambrera, si dabans hauia lo cor devers Jacob Xalabin, sin hac en aquella hora molt mes. E no passa guayre que aquesta Nerguis crida la sua cambrera, e si li dix : « Veten per la ciutat sacretament » e sapies me dir aquests en qual loch habiten ne » dormen. » E la cambrera ab gran goig de present volent suplir al manament de la sua senyora, si ana per la terra e no hac guayre anat, axi com aquella

qui era discreta, que ella hac sabut aquests dos jouens hon posauen e troba que posauen en casa de la profembra, segons que demunt hauets hoit. E si torna a la sua dona e si li dix : «Senyora, jo he » fet ço que vos mauets manat, e sapiats que ells » posen en aytal loch en casa de vna profembra. » E la senyora Nerguis hoynt ço que la sua cambrera li hac dit, sin hac gran plaer. E .j. jorn aquesta si pres .j. bell mandil obrat molt altament, lo qual ella de les sues mans propries hauia fet, lo qual dona a la sua cambrera, dient li : « Veten alla hon aquests » dos cauallers habiten, e con li sies denant, saludal » ma molt de la mia part e diguesli que jo lam molt » leyalment dins mon cor; e que jol supplich que ell » prengua aquest mandil que jo de mes mans he fet » e quel aport per amor de mi; e que no guarde lo [f. 8.] » present mas sella quil li tramet, qui ha son* cor in- » clinat enuers ell; e sapies me dir ço quet dira. » La cambrera de present feu lo manament que la sua dona li feu, e si sen ana alla on lo fill del Amorat posaua; e sil atroba dins la sua casa stant ab son companyo, e si li dix : «Bell amich, Deus te sal: » la senyora Nerguis me tramet aci a tu saludant te » tant com en ella es; e preguet et demana en do » special que tu prengues aquest mandil quet tramet, » e diu que no guarts lo present mas la bona amor e » la gran affeccio que ha enuers tu.» E Jacob Xalabin qui viu aquesta dona qui venia deuant ell de part del senyor de la Palacia dient li tals paraules e esguardant lo mandil que li aportaua, si estech marauellat; pero segons aquell qui en sa dignitat nera ben digna, no era imposible cosa que aytal donzella senclinas deuers ell que molt maior nera digne esser ell conegut. E ell axi con aquell qui nera cert e saui, non res appares ans molt graciosament pres

la cambrera per la ma e abrassant la e dient li: « Ay missatge ple de tot delit e de tot goig complit, » beneyta sia la ora que aci venguist! e com son » molt plasents e humils les tues paraules e plenes de » molt gran alegria! e com es gran la humilitat e no- » blesa de la tua senyora, que a mi qui son .j. sotil » scuder vengut de ventura de longues terres e no » sabent jo qui son, la senyora hage trames a mi » dient semblants paraules e mes trametrem deles » sues joyes e pregant me que aquelles port! o se- » nyora gentil, e quant sots tota plena de gentilesa e » abundada de tota gentilesa que a .j. pobre hom » e no sabent jo quim son tu te humilies e tramets » present, e tamiats que jo refusas semblant cosa ne » joya de tant gentil dona! ans jo hauria gran pahor » que [no] fos digna de descalssar la tua delicada sa- » bata! » E con Jacob hac dites totes aquestes parau- les e hoynt de la dita cambrera, si li dix molt gracio- sament e ab gran humilitat: « Sor mia, sor mia, tu » sies la benuenguda, e prench ab humil cor e deuot » ço que tum aportes axi com se pertany de semblant » senyor; e prech te que tu digues a la mia senyora » Nerguis, que no ha res en aquest mon en que yo » trop tan gran desplaer com fas en aquest spay » que stich com no la veig, que a mi appar que » passen .M. anys de vna ora que stigua que no la » vege; are almenys haure repos com haure aquest » delitos maudil, lo qual per la sua humilitat li ha » plagut trametre, lo qual jo reeb no pas quen sia » digna mas axi com .j. pobre seruent e sclau que » son seu. » E la cambrera hoynt axi parlar aquest tan altament, no viu dies ni ores que hagues portada aquesta noua a la sua dona. E si pres comiat de Jacob Xalabin e si sentorna al palau e atroba aqui la senyora ab gran desig que la speraua; e quant

[v.] ella fou denant la senyora * si li dix: «E donchs que
» ta dit?» E la cambrera si li respos: «O senyora, sa-
» piats que ja may no fo ne habita tanta gentilesa en
» cors de homa; e si goig era perdut ne alegria, si
» seria atrobada en aquell beneuenturat caualler; si
» beneyt sia lo ventre quil aporta e les mamelles quil
» alletaren; car sapiats, senyora, que en uides me
» son poguda partir dell hoynt les paraules tan gra-
» cioses sues; e sapiats, senyora, que tan altes e tan
» gracioses son les sues leors, que no ha lengua al
» mon quin ho pogues comptar ne dir.» E si li
compta les paraules que ell li hauia dites ne la res-
posta. E quant la senyora Nerguis hoy la relacio que
la cambrera li hac feta, si debans era scalfada deuers
aquell Jacob, lauors si li dobla la sua amor; e si de-
libera en si mateixa, que si ella ne sabia venir en
perill de morir que ella vna vegada volia hauer .j.
desig a la sua volentat de Jacob Xalabin, ne nit ne
jorn no sesmaginaua sino en qual manera ella pen-
dria loch que hagues laer de fer ho. E stant en
aquesta smeginacio si vench noua que lo senyor de
Satalia venia aqui, lo qual si deuia esser marit seu
e per menar la sen en la sua terra.

Del matrimoni que lo senyor de la Palacia hauia fet ab lo senyor de Satalia, ne com los auench.

DEUETS saber que per ço com raho ho dicta si perlare del senyor de la Palacia com hauia fet matrimoni ab lo senyor de Satalia. E despuys vos tornare a la senyora Nerguis e a Jacob Xalabin fill del Amorat e a son companyo con mester sera. Aquest senyor de la Palacia si hauia nom Hocman Bey, lo qual si hauia vna filla qui

hauia nom Nerguis, axi com demunt hauets hoyt, la qual era de edat de .xvij. anys fort graciosa, e be hauia .vj. mesos que hauia fet matrimoni ab lo senyor de Setalia, no pas que lo senyor de Setalia hi fos vengut, mas ab missatges hauien fets lurs contractes e conuinences. E per ço con se acustumaua que los homens uan la hon les dones son, a la vsança de la terra, e specialment filles de grans senyors, aquest senyor de Setalia sis mes apunt per anar en la terra de la Palacia a son sogra per pendra la muller e per menar la sen a Setalia. E sis appella al mils que poch ab molta de caualla-ria. Aquest senyor de Satalia si hauia vna germana donzella qui era de edat de .xviiij. anys, a la qual son frare dix: « Bella sor, jo men vaig a la terra de » la Palacia per menarmen * ma muller, per que jous [*f. 9.*] » jaquesch tota la terra e prech vos que per vos sia » ben regida e ben guouernada. » E apres si dix a tots los altros seus homens e barons e prohomens: « Aueus aci la mia sor queus jaquesch en loch meu; » prech vos que ella e la terra vos sia recomenada, » com si a Deu plau jo en breu sere aci ab ma muller » que amenare. » E apres hauer dites aquestes pa-raules e ordonada la sua terra, si pres comiat de la sua germana e apres de tot lo poble e mes se al cami per venir a la Palacia. E per tant Hocman Bey de la Palacia qui sabe que lo senyor de Setalia gendre seu venia, sis apparella ell e tot lo seu palau per fer li solempna festa segons de gran senyor se pertanyhia. Aquesta Nerguis filla sua qui sabe que son marit venia per menar la sen en la sua terra, a la qual si a ella fos nou volguera ne que jamay vin-gues, axi com cella qui hauia pocha volentat ne amor a ell, ans tot lo seu desig e cor era inclinat en lo seu gracios Jacob Xalabin, segons demunt

hauets hoyt. E per ses jornades lo senyor de Setalia fou apres de la ciutat. E lo senyor de la Palacia qui sabe que son genre era pres de la ciutat, ab gran [goig] si li exi de fora la ciutat per rebrel, e ab gran goig e festa ells entraren en la ciutat e sen vingueren al palau e apres que foren al palau reposaren e stigueren en gran delit e en gran festa. E tots jorns hi uerets fer de grans proheses a Jacob Xalabin e Ali Baxa e tant faheren que no hac caualler de daquells qui de la vna part e de la altre qui eren venguts aqui gosassen gordar les proheses que aquests fahien, en tant que era vna gran marauella; lo goig e lo plaer que la senyora Nerguis hauia, penssar uos ho podets. En tant que aquesta festa dura ben xv. dies, e per ço con en algunes terres se acustumaua, specialment en la terra de la Turquia en los grans senyors, que si .j. pren muller jamay no sacosta a ella fins que la sen ha amenada en la sua terra, e lla ell fa gran festa ab les sues gents. E con aquest senyor de Satalia hagues stat .xv. dies en la ciutat de la Palacia ab son sogra en gran solas e deports, si dix que de vuymes que ell sen volia anar. E la senyora Nerguis qui tots jorns staua esmaginant e pensant en qual manera poria donar loch entre Jacob Xalabin e ella, e si sesmagina que lla on lo cors de sa mare jahia, que alla poria soplir a la sua voluntat; e si pres .iij. muls carregats de vanoues e mathalaffs e pa e carn e ordi e paylla e tota prouisio que ha homens ne a caualls son necessaris. E si dix a la sua cambrera
[v.] que prengues aquells * tres muls e que sen anas al seu car senyor que ella tant amaua e que anas en aytal torra on lo cors de sa mare jahia e quels metes dins e puys quels tencas demunt e que sen tornas la clau. E de present la cambrera fou lo ma-

nament de la sua senyora e a hora de mige nit aquesta cambrera ab los dits .iij. muls carregats de roba e de vitualla si sen ana a casa de la profembra on atroba Jacob Xalabin e si li dix: «Bell amich, » la senyora me tramet aci a vos e diu quem seguis- » cats.» E com Jacob hoy aço, axi com aquell qui en res no ne hauia tant gran sperança sino en soplir a la volentat de la sua senyora Nerguis, sens negun lagui ne pesa de present ell e son companyo pensen de caualcar en lurs pelafrens que hauien bons e bells; e ensemps ab la cambrera isqueren de la ciutat e tots .iij. ab los muls comenssen de fer la uia la on la cambrera los amenaua, ço es la via de la torra. On con foren a la torra, la cambrera trasch la clau que tenia e comenssa de obrir e de descarregar la roba e mes la dins la torra. E la cambrera si los dix: « Aueus aci prou vianda a uos- » altros e a vostros caualls per queus placia de star » aci e nous enugets que ans que vingua guayre la » senyora sera aci » E si pres comiat dells e ab los .iij. muls si sen torna en la ciutat secretament e si uench deuant la sua dona Nerguis la qual la speraua ab gran desig, e con la viu si li dix siy eren, e la cambrera li dix: « Senyora, la son e aueus aci » la clau. » E la senyora si nach gran pler.

Com lo senyor de Satalia vench per menar sen sa muller de la Palacia.

ARE diu la present istoria que en la terra de la Turquia de cert si ha vna custuma e vsança en los grans senyors e en les grans dones que com .j. passa de aquesta vida, so es ques mor, si es hom, si es fembra, sis fan fer a vna jornada o a .j.

e mige de la ciutat vna torra qui sta no molt luny del cami reyal en .j. puget, e dins aquella torra ells se fan sebullir lo lur cors per que de luny sia mirada e les gents qui per lo cami passen e van e uenen que puguen dir: «Alla jau aytal senyor o aytal » senyora.» E trobarets que cada senyor o cada senyora que com mor se fa fer la sua sepultura per aquesta forma. E no hauia lonch de temps que la muller del senyor de la Palacia, mare de aquesta [*f. 10.*] donzella Nerguis, era morta, * e lo seu cors hauien sebullit a vna jornada e mige de la ciutat de la Palacia en vna torra en .j. puig prop del camí; e aquesta donzella Nerguis axi com aquella qui sabia molt, nit e dia staua studiant com pogues donar loch al seu desig, sis propensa, amenant la sen son marit en Satalia, si hauien a passar per aquell loch on aquesta torra era edifficada, com lo cami era aquell, e que com fos prop la torra que ella que demanas a son marit que ell la jaquis veura e anar al moniment de la sua mare, e que en aquell spay ella trobaria ab aquest Jacob Xalabin que tant desigaua dins la torra, ella poria fer a la sua voluntat; e per aquesta rao aquesta Nerguis hauia fet anar aquests en la dita torra axi com hoyt hauets.

Com lo senyor de Satalia sen manaua la filla del senyor de la Palacia per muller.

E apres que les grans festes foren passades dins la ciutat de la Palacia segons que demunt hauets hoyt, lo senyor de Satalia tardaua la sua partida e sis apparella danar sen ab la sua donzella muller sua per selebrar les sues noces en la ciutat de Setalia e si dix a son sogre que ell sen volia

anar, per que hoynt lo senyor de Setalia que son genrre sen volia anar, si apparella aquesta sua filla Nerguis al mils que poch, segons que filla de gran senyor se pertanyia. E ab gran cauallaria de homens e de dones e de donzelles si caualcaren e sisqueren defora la ciutat e prengueren comiat los vns dels altres, e puys si dona lo senyor de Setalia a la sua filla la sua gracia segons que pare deu donar a la sua filla e puys si sen pensa de tornar a la sua ciutat. E lo senyor de Setalia ab la sua muller si penssa de caualcar e de tenir lur via; e com vench lo sendema en vers ora de mig jorn de gran tros luny ells veren la torra. E la donzella Nerguis axi com aquella qui era molt cuytada de anar a la torra si crida la sua cambrera, axi com aquella en qui ella molt se fiaua, e la cambrera de present li fou apres axi com aquella qui poch ne molt nos partia del seu costat e dix li : « Veten a mon senyor » e diguesli que per tal com jo are partesc daquesta » terra e men vaig en altre terra e nom se si * mich [v.] » tornare jamay, que jol prech per sa noblesa que ell » se uulla acostar enuers la torra on jau lo cors de la » mia mare e pendren comiat, e que de aço jol » suplich. » E de present la cambrera supli al manament de la sua dona e dix liu, e com ell ho hoy ço que la sua dona li demanaua si liu atorga. E demantinent tota la cauallaria feu la via de la torra on era la sepultura. E quant ells foren al peu del puig on la torra era en .j bell prat, si descaualcaren e decontinent ells aqui meteren lurs tendes axi com aquells qui acustumauen de aportar lurs tendes mes que gent del mon. E apres que foren aqui, lo senyor de Setalia sis mes dins la sua e sis feu la donzella en la sua, per ço com es de costuma que los grans senyors van sparssos de les dones.

E apres lo senyor sis feu donar a mengar a ell e a tota la sua cauallaria e aytal mateix se feu la donzella Nerguis sa muller ab les dones e donzelles, e ella axi com aquella qui era molt desijosa de anar a la torra, no li anaua lo cor en mengar ne en beura. Per que ella si pres la cambrera sens plus e si fou la uia del puig on la torra era e dementre que hi volien anar dones e donzelles la volien seguir, ella nou volch, ans los dix que nos moguessen de la tenda e que penssassen de mengar, que de present ella seria aqui. Per que ella sens plus ab la sua cambrera, mentre que tot hom meniaua, si sen puga en la torra e ab la clau que tenia aprop si obri la porta, e si sen entraren dins; e quant foren dins si tencaren be la porta.

Com la senyora Nerguis intra dins la torra on era Jacob Xalabin e Ali Baxa.

E Jacob Xalabin, fill del Almorat, qui hauia aqui estat ben dos jorns ab son companyo dins la torra sperant la lur ventura, quant viu aquesta tant graciosa donzella la qual ell tant amaua, lo goig que hac cascu so pot esmaginar si en tal cars se veya ja quin lauria. E la donzella Nerguis qui viu aquella res que ella mes amaua en aquest mon e lo seu joyell que ella perseguia ab tant gran desig e molt desigat, ells se acostaren la .j. e laltre es abrassaren es besaren, e de molt gran goig e amor que la .j. al altre sauia nos pogueren res dir ne parlar, ans axi abrassats caygueren en terra estramordits de fina amor * que la .j. se aportaua al altre. [*f. 11.*]
E Ali Baxa e la cambrera qui cascu viren lur senyor e lur dona en tal manera ab tan gran amor

abrassats e vaheren que no parlauen ans geyen en terra, Ali Baxa dix a Jacob Xalabin: «Companyo, ¿e » que fets? Fets ço que afer hauets e espetxats, que » no hauem temps.» E quant Ali Baxa viu que Jacob Xalabin no li responia ne li deya res, Ali Baxa si dix: « Aço poria massa durar.» E si pres Jacob Xalabin per les axelles cridant: « Companyo, sus.» E Jacob Xalabin, axi com aquell qui era stramordit e fora de seny, lo guardaua ab los vlls vberts e li reya en la cara e per semblantment feya la cambrera a la sua donzella. E quant Ali Baxa e la cambrera vaeren que aquests dos no podien tornar en lur seny ne tenir se en peus, si comensaren de fer lo maior dol del mon e si digueren: « O mesquins, en mal » punt nos som leuats que tots serem morts, que lo » senyor ha ja meniat e marauellar sa com stam tant » aci.» Cascun se pot pensar que fos en semblant pars ne perill ja que faria, per que Ali Baxa e la cambrera hauian sobirana bascha e dolor e no sens merauella e tant nols donauen daygua ne de res quels poguessen tornar. Per que eñ aquest endemig tota la cauellaria hac mengat e faeren gran remor e meteren apunt lurs caualls. E lauors dix Ali Baxa a la cambrera: « A la fe, no es a nos aci; fa » apendre qualque remey o consell que no siam des- » cuberts ne morts.» E axi com aquell qui era molt cert e saui, e hay aparagut be en sos fets com vuy en dia Ali Baxa regeix e te en poder tot lo regne del Amorat, que vuy es e no si fa sino ço que ell vol ne mana; e per la sua discrecio e saber si dix a la cambrera: « *Aneco* [En aço?] nosaltros som morts, per » que hauem apendra qualque manera.» E Ali Baxa de present se despulla les sues vestadures e apres despullaren la donzella Nerguis, e sis vesti les sues vestadures, e apres ligars los ligars que la donzella

ligaua e enborrossas la cara, car sapiats que en aquella terra han tal vsança que totes les dones van ab les cares cubertes e null hom no les pot veura ne conexer. E per semblantment pres aquest Ali Baxa los ligars e les vestadures de la donzella Nerguis. E apres si dix a la cambrera: « Anem defora » e isquam hic e not pertesques del meu costat e si » negu se acostaua a mi per perlarme scusases me, e » anem que pora esser que en la nit o qualque hora » nos no pugam fugir e tornarem aci en aquests e » seran regoneguts, per que stoiats be la clau. » E de present aueus Ali Baxi qui ach preses les vestadures de la donzella e la forma, e la cambrera ensemps sen isqueren de la torra e tancaren la be e de present com tota la caualllaria viu que aquestes venien si digueren: « La senyora ve » E aquest Ali Baxa ab la cambrera ensemps quil guiaua anaren [v.] a la tenda de la sen*yora Nerguis. E aqui se assigueren e aqui virets de present les dones e donzelles venir deuant Ali Baxa, faent li reuerencia que hauien acustumada de fer penssant se que fos lur senyora e si li dehien: « Senyora, ¿e hauets vist lo » cors de vostra mare? » E de present la cambrera parlaua e deya: « Per amor de Deu, no li digats res, » que tant ha plorat sobre lo moniment de sa mare » que enuides la ne poguda leuar. » E en aquesta manera la cambrera scusaua que Ali Baxa no gosaua perlar. E de present lo senyor feu tocar la trompeta e muntaren a cauall, e tot hom caualca, e Ali Baxa axi mateix e la cambrera tots temps al seu costat e materen se en la via. Penssats vos que aquest Ali Baxa staua en gran pensament e pahor que no fos descubert, e moltes vegades de jorn e de nit mentre que caualcauen ell se esmeginaue si poguera fugir, mas axi com aquell qui era cert e saui e sabia

molt, neguna vegada no hac auinentesa ne loch que pogues fogir, e la cosa que mes lon feya star siu feya per ço com ell no caualcaua cauall ans caualcaua mula qui amblaua, per ço com es leguda cosa que fembra caualch semblant bestia per ço que vage pus posada. E per aquesta rao Ali Baxa no caualcaua cauall ne roci, car siu fahes, qualque ora de la nit hagueren assegat de fugir. E per aquesta raho ell no hac loch ne auinentesa de fugir, ans per lurs jornades caualcaren tant entro que vingueren prop de la ciutat de Satalia. Are si tornarem a Jacob Xalabin e la donzella Nerguis qui eren romasos en la torra, e puys con mester sera nos tornarem a Ali Baxa e a la cambrera.

Con Jacob Xalabin e la senyora Nerguis se regonagueren es marauellaren con eren romasos tots sols.

COM la amor, la qual es sobirana cosa de totes les altres, fos abundada en aquest Jacob Xalabin e a la senyora Nerguis segons hoit hauets, ells stigueren per spay de .iij. hores .j. abraçat ab laltre, que no eren en lur seny ne en lur enteniment. E apres cascu se regonech e mereuallaren se molt com se viren sols e regonegueren la torra e trobaren la porta tencada de part de fora ab clau. E apres la senyora Nerguis quis viu despullada de les sues vestadures e dels seus ligars tan richs que tenia,* acceptat la sua pura alcandora e .j. sotil façol [*f. 12.*] que tenia desobre sos cabells purs e nets, en aquesta manera ella staua, apres viren aqui prop en terra les vestadures de Ali Baxa. E de present que Jacob Xalabin viu aquesta forma de la donzella

despullada e les vestadures de son companyo Ali Baxa e viu la porta tencada, de present se esmagina e pensa que allo era stat tractament de Ali Baxa qui molt sabia, e si dix: « No pot esser que » en breu mon companyo no vingua aci. » E de present que sach esmaginat aço, giras enues aquella angelical figura que ell tant amaua de amor coral e ab les sues mans e brasos molt dolssament ell pres aquell delitable cors cubert de la alcandora prima e la besa molt graciosament la .j. al altre e aqui verets .ij. coratges coniunts en vna voluntat de fer aquella cosa que ades no fa açi a pronunciar, pero cascu e cascuna meta en sa penssa si en semblant cas se veya ja que faria. E estant aquests dos en aquesta manera que damunt hauets hoit, e stigueren en aquesta manera .viiij°. jorns dins la torra, e apres dels .viiij°. jorns vench Ali Baxa, segons que hoyrets.

Com la germana del senyor de Satalia isque a rebre son frare qui venia ab sa muller.

DIU la present istoria que axi com demunt hauets hoyt caualca lo senyor de Setalia ab la donzella que cuydaua tenir, ço era Ali Baxa. E apres que foren partits de la torra hon eren romasos Jacob Xalabin e la donzella Nerguis, caualcaren .vj. jorns fins que foren a la ciutat de Setalia, e axi con foren prop de la ciutat de Setalia, si saberen la noua aquells de la ciutat, en special la germana del senyor com senti que lo germa venia ab sa muller, per que si se apparella ab los pus honrats barons e honrades gents de la terra per axir arrebre son germa ab la sua muller que ame-

naua, e ab gran so de trompetes e de anafils aquesta isque de la ciutat .j. tros fora de la ciutat hon atroba son frare Ocman Bey ab tota la sua cauallaria e ab Ali Baxa en forma de dona. E aquesta germana si se acosta a son germa e si li dix que ben fos vengut, e lo germa li dix que ben fos trobada. E apres se acosta a Ali Baxa e si li pres la man dreta,* pero Ali Baxa tenia .j. guant [*v.*] molt prim e apres si la abrassa e la basa, pero sobre lo vel per ço com anaua embossada que axi era de costuma. E apres que la ach acompayada, si li comenssa a parlar dient li que be fos venguda; e penssaua de demanar alsgunes coses segons que de dones se pertany de demanar. E la cambrera, axi com aquella qui hauia gran pahor e nos partia del seu costat, de present parla e dix: « A se- » nyora, e no li digats res, que ma senyora no era » vesada de caualcar tan lonch cami, e sapiats que » es regeu vgada e cascada. » E ab aquesta manera la cambrera cessaua aytant com podia que Ali Baxa no hagues a parlar per ço que no fos conegut. E ma per ma anaren la germana del senyor de Satalia e Ali Baxa penssant se que fos se cunyada, e axi sen entraren dins la ciutat e ab gran festa e alegria que tota la gent de la ciutat feya de lur senyor qui venia ab la sua dona dient: « Senyora » nostra, placia a nostro Senyor que en bon punt » hic puxats entrar e tu sies la ben venguda. » E axi si faeren la via del palau, qui era molt be arreat e empaliat, penssar vos ho podets. E quant hagueren descaualcat, lo senyor de Satalia dix a la sua germana: « Germana, la donzella vos coman » per que penssats ne be car ella es molt vgada del » caualcar. » E la germana del senyor de Satalia pres la per la ma, e si la mes en la sua cambra qui

era molt bella e resplandent e molt plasent, la qual era molt be ornada de draps e de ço que mester li feya. E de present que Ali Baxa fo dins, axi com aquell qui hauia mes pahor que vergonya, sis gita sobre lo lit donant semblant que fos molt vgada, e la cambrera se assigue decosta lo lit. E la germana del senyor de Satalia li dix si uolia beura ni meniar, e de present la cambrera li respos e dix que no volia meniar ni boura car fort era vgada; e a pocha hora axi con lo vespra venia, lo sopar fo molt richament apparellat, e lo senyor de Sathalia axi com aquell qui bes penssaua que la donzella deuia esser vgada, si dix a la sua germana que sopassen ab dues dins la cambra e quen penssas be; e con vench a cap de pessa la germana del senyor de Satalia dix: « E donchs, la mia cunyada, ¿sopa» rem? » E decontinent la cambrera respos e dix que la senyora no volia sopar, ans se volia metra al lit per ço com era molt vgada; e la cunyada qui viu que no volia sopar, sopa. E apres lo lit fou [*f. 13.*] molt be arreat. E Ali Baxa mes * se dins lo lit ab sa camisa vestida e ab lo cap e cara enberuçat, e la cambrera qui staua aqui present al balcal del lit. E apres que fou dins lo lit si dix a la cambrera ques prengues be esment del palau e de la porta e de la stable ne de qual part stauen los bons caualls, en guisa que com tot hom dormis si poguessen fugir, e la cambrera sis pres guarda e esment. En pocha dora que Ali Baxa se fou mes en lo lit, si vench la germana del senyor de Satalia per fer companyhia a la sua cunyada la nit e per parlar ab ella, e quant fou en la cambra si dix: « Adonchs, » cunyada, ¿e dormits? » E decontinent la cambrera si li dix: « A senyora, per amor de Deu no » façats brogit, que la mia dona dorm, que be ha

» .v. nits que no ha dormit. » E la germana del senyor de Sathalia si dona fe a les paraules de la cambrera e no dix res sino ques penssa de despular e gitas al costat de Ali Baxa. E quant fo al lit, Ali Baxa, axi com aquell qui poch dormia ne nauia volentat, tota la sanch li escalfa per ço com lo foch sta molt perillos stant prop la palla, que coue que si sacosta que per forssa sa apendra. E aquest Ali Baxa quis viu al costat de aquesta, noy poch tenir sin sabes morir, ans de present si acosta e la comensa de abrassar e de besar molt stretament. E la donzella qui viu aquest tan fort strenyer la, marauellassen fort e tota estranyent en si mateixa. E Ali Baxa axi com aquell qui era molt joua e trempat, comensa de fer en ella tal cosa qui no es leguda de dir, e la donzella qui viu aço nou tench en joch, ans volch cridar, e decontinent Ali Baxa posali la ma en la bocha e dix: « No digats res, » sino vos sou morta. » E la donzella qui hoy perlar aquest e senti que era homa, no gosa res dir, e Ali Baxa procehia fer sos plers della, los quals lo senyor de Satalia hac a pendre en paciencia. E apres que Ali Baxa ach fet sos fets, si dix a la donzella: « Aueus ho, donzella, del fet aquest, jo » sus are men vaig e no hic pusch pus aturar: per » que veiats sius ne volets venir ab mi. » Al qual la donzella de present respos sens negun acord que nagues e si dix: « Hay senyor, hoc, jo anar e nous » vull per res jaquir sin sabia morir ne sim sabiets » menar al cap del mon, e de aço no duptets en » res. » E certes no era marauella si li responia axi ne sil volia seguir, com sa virginitat li hauia liurada e ella quin era molt contenta e pas no sen penedia, exceptat que li dix: « Lo meu senyor, jous prech » quem diguats vos qui sots. » A la qual demanda

Ali Baxa respos: « Donzella, prech vos nous des-
[v.] » placia * com al present vos nou podets saber jo
» qui son, mas quens spetxem. » E de present sa vestiren, e aço podia esser en torn ora del prim son. E la donzella, axi com aquella qui hauia moltes joyes e riques, si les pres ensemps ab Ali Baxa e ab la cambrera, sin faeren .j. plech, e tots tres tot sacretament ab .j brandonet si sen entraren en lo stable e si prengueren .iiij. caualls dels millors que hi trobaren e ensellaren los e los enfrenaren e a la .j. dels caualls si li posaren lo trocell de les joyes e en los altres .iij. caualls, Ali Baxa e la donzella e la cambrera caualcaren; e sis isqueren sacretament del palau que nengu no ho senti que tot hom dormia en aquella ora e per conseguent isqueren de la ciutat. E apres con foren fora de la ciutat podia esser mige nit, e faheren la via de la torra hon hauien lexat Jacob Xalabin e la donzella Nerguis. E si caualcaren dos jorns e .iij. nits, que jamay no posaren fins que foren a la torra.

Com Ali Baxa jague ab la germana del senyor de Satalia ne con ella sen ana ab ell.

ARA diu la istoria present que lo senyor Hocmany Bey, senyor de Satalia, apres que fou arribat en la sua ciutat segons hauets hoyt, con hac sopat si crida los seus officials e si los se feu venir deuant si e si mana a cascu ço que hauien a fer lo sendema: ço es, que apparellasen viandes e les coses quis pertanyhien ne eren necessaries a la festa, per ço com lo sendema ell volia esser noui. E apres com ell hac parlat ab sos officials e ordonat co que lo cendema hauien affer, si dona part

a la nit e gitas en son lit. E axi com cell qui no vehia dies ni horas que fos jorn e que la festa de les noces se fahes per amor de sa muller, e axi tost com fou jorn sis leua de son lit hon jayhia e sis va arrear molt altament de ses uestadures. E per semblantment tots los seu[s] barons e cauallers o fahe-ren e vingueren al palau, e aqui virets sons de anafils e datzemares e de moltes maneres desturments segons que alla acustumauen. E tota la [*la*] ciutat qui feya gran festa e grans jochs esperant la lur dona e senyora quant caualcaria per la terra, e lo senyor Hocmany axi con aquell qui staua ab tots sos barons e cauallers en lo palau dins vna gran cambra o sala, e bes penssaua * e sesmaginaua en la sua germana que arreas la donzella de tot ço que mester li feya en sos vestits e ligars. E stant lo senyor de Satalia ab sos barons e ab grans sons fo passada ora de tercia, deuuymes dix ell: « La hora sacosta » de fer la solempnitat. » E si trames missatge assa germana dientli que sespatxas car gran dia era; e lo missatge si ana de mantinent de vers la cambra de les dues donzelles la hon la nit se eran colgades, e quant fo a la porta no gosa entrar dins, ans a dones e donzelles qui stauen defora la porta ell demana que feyen les seyores, e vna daquelles donzelles li dix que encare no eren leuades ne hauien hoyt negun per la cambra. E lo missatge aquest no gosa tocar a la porta, ans sen torna a son senyor Hocman e dix li: « Senyor, jo son estat a la » cambra e encare les senyores no son leuades. » E Hocmany ymaginas que la sua donzella era molt hujada del caualcar e de les nits que hauia haudas e que per ço dormien tan gran dia. Hon con Hocman hac stat vna bona stona que ja la hora del mig jorn sa acostaua, ell si dix a vn missatge:

[*f. 14*]

« Ve tost e digues los que sespatxen e que vinguen » de present. » Lo missatge sen ana deuers la cambra, e com fo a la porta, les dones e les donzelles li digueren que encare no eren leuades. E lauores dix lo missatge: « Despertem les, que lo senyor o » diu; ¿no vahets que gran dia es? » E si comesa a tocar a la porta de la cambra e de empenyer la, e la porta se obri e la donzella entra dins la cambra e con fo dins noy atroba res e merauellasen molt e si sisque de la cambra, e dix ho a totes les dones e donzelles qui aqui eren. E totes de present intraren dins e no atrobaren vna ne altre, de la qual cosa stigueren molt marauellades, e si gordaren deça e della e jamay non atrobaren res: tant que lo misatge que Ochman hauia trames no gosaua tornar a son senyor. E aço acostant si sacosta la hora del mig jorn, e lo senyor qui viu que tan gran dia era e que lo missatge que hauia trames no venia, si ni trames daltros dient los que en bona hora o en altre que vinguesen. Con los missatges saberen la noua, negun no loy gosaua dir, tant que lo senyor qui viu que aço duraua massa, si feu la via de la cambra e si dix a les dones e a les donzelles quey eren, ¿que feyen les senyores? E vna [v.] de les donzelles si parla e dix: * « Ay senyor, ¿e que » farem ne quin consell pendrem que ne la senyora » Nerguis ne vostra sor no atrobam nens sabem » ques son fetes? » Lauors dix lo dit Hocmany: « ¿E com axo? ¿e que poria esser stat aço? » Lauors ell ab molt gran remor fou cercar tot lo palau, e per la gran remor e crits que faheren en lo palau tota la ciutat se aualota e si mes molt gran remor; e si cercaren deça e della e debades se cercaren que ja may no les trobaren ne senya nenguna, sino aytant com atrobaren .iiij. caualls menys; e lo dol

e la ira que aquest Hocman hac, cascu so pot penssar. Ne en neguna manera del mon aquests no podien penssar ne esmaginar aço com se era esdeuengut, ne aquests com podien esser fuyts ne deuers qual part ne ab qui, con no atrobaren negun caualler ne hom menys sino elles abdues e la cambrera qui eren .iij.; per que decontinent enuia cauallers de totes parts. E Ali Baxa ab la donzella hagueran ja haut spay de mige nit fins a mig jorn, si que hauien gran auantatge, per que non pogueren hauer noues ne ensenyes negunes; per que Hocman, qui ab tots sos cauallers e barons staua apparellat de fer la festa tant notable qui era apparellada, sen hagueren a tornar cascuns molts dolents e descapdellats e ab gran confusio; pensar vos ho podeu de que hagueren dinar sens neguna sabor. E en aquesta manera romas Hocman senyor de Satalia fort desconsolat, no sabent com ne en qual manera li era auengut aço de la sua muller qui deuia esser e de sa germana, de que no poch entrar en nagunes senyes al present, mas despuys ho sabe segons que demunt hoyrets, de que hac gran alegría.

Com Ali Baxa e la germana del senyor de Satalia fugiren.

APRES que Ali Baxa e la germana del senyor de Satalia foren fora la ciutat de Satalia segons que hauets hoyt, si caualcaren tant per lurs jornades entro fins que foren venguts a la torra hon era Jacob Xalabin e la * senyora Nerguis. E apres [*f* 15.] que foren a la torra si descalualcaren, e Ali Baxa, qui tenia la clau de la torra la qual hauia ben

gordada, si la obri e aqui atroba Jacob Xalabin ab la donzella, los quals com uiren Ali Baxa, pugats dir sin hagueren gran goig e gran plaer e alegria. E Ali Baxa si se genolla deuant Jacob Xalabin fahentli gran reuerencia, e de gran goig sis besaren e sabrassaren. E apres Ali Baxa si feu reuerencia a la senyora Nerguis e reteli les sues vestadures e ligars que sen hauia aportades, les quals encare aportaua vestides; e apres la cambrera qui viu la sua dona Nerguis, pensar vos podets quin goig hac. E apres Jacob Xalabin si demana a Ali Baxa com li hauia pres ne quina donzella era aquella que hauia amenada, e de present Ali Baxa li dix que aquella era germana del senyor de Satalia, de la qual hauia hauda la pus gran ventura del mon; e va loy comptar tot mot a mot axi com li era pres depuys que parti dell. E apres les dues donzelles ab la cambrera de present, dix la cambrera a la senyora Nerguis: « Aueus aci la vostra cunyada » qui deuia esser. » E con la germana del senyor de Setalia viu la sua cunyada qui deuia esser, abdues se comensaren de abrasar e de demanar de noues, si que los vlls los vengueren en lagrames dient: « Ay laces, e quines auentures nos han apor» tades en aytal cars com som en poder de aquests » dos homens que non sabem quis son: nosaltres » eram en nostra gran prosperitat e are anam ab » homens que no sabem quis son ne conexem » ne a hon nos menan. » En aquesta gran ancia e pensament aquestes dues donzelles estauen, pero tant se tania cascuna delles per pegada dels jouens qui eren tant gracioses e temprats, que aquella penssa depresent los passa. E de present que Jacob Xalabin veya que la senyora Nerguis estaua en negun penssament, anaua deues ella prenent la

molt dolçament e graciosa ab los seus brassos molt agradables. E de present la senyora Nerguis era axi aconsolada e confortada que no hauia res en aquest mon en que li anas lo cor sino en lo seu senyor solament que tenia deuant, e per semblant feya Jacob Xalabin. E si aquests estauen en aquesta amor tant gran, per semblant eren Ali Baxa e la * sua donzella germana del senyor de [v.] Satalia. E en aquesta manera ells passaren llur temps. Apres dix Jacob Xalabin a Ali Baxa: « Companyo, ¿que farem? » « A la fe, » dix Ali Baxa « que partiam daci de present que sia jorn, e que » caualquem e que iscam de aquesta torra, car » nons es sa de aturar aci. » « Bé dius, » dix Jacob Xalabin. E de present que fo jorn si encellaren llurs caualls e de fet si caualcaren e sisqueren de la torra e si sacordaren que fessan la uia de la terra del Almorat, ço es de la terra lur, per anarsen en la ciutat de Bossa e que en res no rebugassen, car com serien lla haurien acort que deurien fer; e axiu faheren e per llurs jornades ells isqueren de la terra del senyor de la Palacia. E quant foren dins la terra, anaren la via de la ciutat de Borssa tots jorns fahent lurs jornades delicades e poques per amor de les dones, e cada hora del jorn que ells atrobauen fontana ells descaualcauen e donauen a mengar a lurs caualls; e apres ells estenien lurs tapits e seyen cascuns ab la sua dona, e aqui ells refrescauen e meniauen ab gran delit e solaç. E .j. jorn entre los altres, aquests a hora de mig jorn atrobaren vna bella fontana quis es entre dos castells per nom Carasar e Cotey, assats a mige via, la qual font esta en .j. bell prat; e aqui ells descaualcaren e tragueren llurs frens a llurs caualls e lexaren los anar pexer al prat, qui era aqui mateix, e apres

ells esteneren llurs tapits e tragueren de aquella vianda que aportauen, e aqui tots .v. comensen a mengar e a refrescar. E apres que hagueren meniat, la calor era molt gran per lo sol qui era molt calt, e Jacob Xalabin hac posat lo cap sobre la falda de la senyora Nerguis quil esplugaua, e Ali Baxa axi mateix jeya prop la sua senyora. E stauen axi en aquest dellit e parlament cascu ab la sua, entant que a la germana del senyor de Satalia lo cor no li ho poch soferir, si dressa la sua humil cara deuers lo seu senyor Ali Baxa, e molt humilment si li dix: « O gracios senyor meu e cell que jo » ham mes que res que en aquest mon sia, placiat » que tu quem dons .j. do, lo qual es la primera » cosa que yo taya demanada, del qual te prech » que no men digues de no. » E Ali Baxa, qui viu axi graciosament perlar la donzella quil supplicaua tan graciosament, de present se esmagina la donzella que volia. E si li respos: « Donzella mia, no » ha res en aquest mon que yo no faça ne digue [*f. 16.*] » per amor de * vos. » E la donzella de present li dix: « Senyor meu molt amat, jous dire yo que » vull: solament saber deuets que yo volria de vos » molt saber vna cosa, lo meu senyor, ja sabets » vos jo qui son ne com es stada nostra ventura ne » com nos som atrobats ensemps; no ha res en » aquest mon que yo no hage axoblidat per la » vostra amor; per que, senyor meu, vos supplich » que yo sapia lo vostro nom ne don sots ne en » qual part nos amenats. » E Ali Baxa, qui ach enteses les paraules que la donzella li ach dites, sin fou .j. somris e si rerpos a la donzella: « Per ma » fe, donzella, vos hauets raho de demanar ho. » E axi Ali Baxa sis gira deuers Jacob Xalabin e si li dix: « Senyor, bo sera deuuy mes que les senyores

» qui son aci sapien nos qui som, car yo conech
» que elles stan totes entre si matexes, per que es
» bo que ho sapien. » E Jacob Xalabin respos que
hora era deuuymes que ho sabessen. E en aço sis
leua Ali Baxa de peus e si sacosta a la senyora
Nerguis e sis agenolla denant ella e si li dix:
« Senyora, aueus aci mon senyor Jacob Xalabin fill
» del senyor Amorat. » Don, con la senyora Ner-
guis entes que lo seu senyor era Jacob Xalabin, de
present fica los genolls en terra deuant Jacob Xa-
labin e si li dix: « Adonchs, senyor, ¿ vos sots Jacob
» Xalabin fill del Amorat? » Lauores ella li uolch
besar los peus. E Jacob la pres decontinent per los
braços e leualla de peus e molt graciosament la
abrassa e la dreça. E apres Jacob Xalabin si parla
e dix a la germana del senyor de Satalia: « Na don-
» zella, aueus aci Ali Baxa ffill de Ali Baxa. »
E con la donzella hoy dir que aquell era Ali Baxa
fill de Ali Baxa tan gran baro e cell qui regia lo
Amorat, podets penssar ja quin goig hac que pus
altament ella nos poguera maridar. E decontinent
virets aqui les dues donzelles que si dabans eren
alegres de dos senyors aytals com elles hauien con-
quistats, que lauores ho foren molt mes com elles
saberen qui eren, e elles mateixes deyhien que en
bon punt eren nades con semblants homens
hauien conquerits e que beneyta fo la ora que elles
los viren e pus beneyta fo aquella font hon elles sa-
beren lo lur nom con elles hauien complit lo lur.
* E com la festa fou passada, ells meteren los frens [v.]
a lurs caualls e plegaren lurs tapits e pugaren en
lurs caualls. E per lurs jornades foren a la ciutat de
Bossa e faeren per guisa que entraren de nits a
hora de prim son e si sen anaren a casa de Ali
Baxa, que solament aquella ora era vengut de cort.

E aquests comenssaren dentrar per la casa, e lo prom Ali Baxa, qui era muntat alt, senti lo brogit dels cavalls e devalla deuall e de present conech son fill e si li dix: « O fill meu, tu sies lo ben uen-» gut: ¿e que es de mon senyor Jacob Xalabin? » « Pare, » dix Ali Baxa, « veluos aci. » E decontinent lo prom acostas a ell e agenollas als seus peus ab fort gran alegra, e con lo viu Jacob Xalabin, li dix que be fos ell atrobat. Apres lo prom demana quines donzelles eren aquelles, e Ali Baxa li respos: « Pare, aueus aci la filla del senyor de Palacia e » aueus aci la germana del senyor de Sathalia, qui » per nostra ventura lo meu senyor Jacob Xalabin » ha conquerida la senyora Nerguis filla del senyor » de Palacia, e jo, mon senyor, per auentura la » germana del senyor de Satalia. » E si li ho compta tot largament. Lo prom Ali Baxa, qui hac hoit aço, no viu dies ni ores que ho anas dir al Amorat, per que de present aquella hora ell se isque de casa sua e fou la via del palau.

Com Jacob Xalabin torna en la cort del seu pare ab Ali Baxa e ab les dues donzelles, ço es la filla del senyor de la Palacia e germana del senyor de Satalia.

E per ço com nostro Senyor fa venir les coses a perfeccio, aquests dos per compte estigueren depuys que partiren de Borssa .xiiij. mesos e .vij. jorns e dins aquest temps la muller del Amorat dona Issa Xalabina fou passade de aquesta vida e lo metge Juheu si sen era anat en vna illa del Xiu, per que en aquest cars que aquests dos tornaren a Borssa noy eren neguns daquests dos, per ço com

la .j. * era mort e lo Juheu qui noy era, segons hauets [*f. 17.*]
hoit dessus. Per que com Ali Baxa lo prom fou al
palau si sen entra en la cambra del Amorat qui ja
era colgat e quant fo deuant l Amorat qui jahia en
lo seu lit si li dix: « Senyor, per Deu merce vos
» deman. » « Huda! Ali Baxa, » dix l Amorat, « fe e
» digues ço quet vulles. » « Senyor, » dix li Ali,
« aueus aci mon senyor Jacob Xalabin ab mon fill
» qui son venguts. » «¿E com, Jacob Xalabin? ¿com
» se pot fer axo? ¿e no lauciest tu? » « Senyor, » dix
Ali Baxa, « verament no, que lauores com vos mo
» digues quel matas e queus portas lo fetge, yo nou
» fiu mas portius lo fetge de vna seruia, e en aque-
» lla ora Jacob e mon fill sen fugiren; per que,
» senyor, are son tornats e ab ells ensemps han
» amenada la filla del senyor de la Palacia e la ger-
» mana del senyor de Satalia. » Per que de present
lo prom Amorat qui hoi dir aço a Ali Baxa nou
creya, sis leua de present de son lit hon jahia e
aquella ora per aquella ell mateix si sen ana a casa
de Ali Baxa a peu. E fo cosa que james no hauia
feta, com james no era entrat en casa daquest;
pero no era marauella si hi anaua per veura aytal
fill al qual se pensaue que fos mort. E quant
l Amorat fo a casa de Ali Baxa si viu Jacob Xala-
bin son fill, e lo cor no li ho poch soferir que los
seus vlls no li habundassen en lagrames, e molt
tenrament plorant ell ab sos brassos estesos correch
abrassar son fill Jacob Xalabin; e aqui poguerets
veure paraules piadoses que lo pare deya al fill les
quals serien largues de recitar. E apres con hague-
ren axi stat vna gran pessa, lo prom Ali Baxa dix
al Amorat: « Senyor, entrats aci en aquesta cam-
» bra ». E com l Amorat fo dins la dita cambra si
viu les dues donzelles molt delicades qui sehien

sobre coxins molt richs. E com l Amorat viu aquestes donzelles si sen merauella molt e si demana qui eren, en especial la senyora Nerguis qui staua primera o paria pus digna de honor que laltre. E de present Jacob Xalabin dix: « Pare e
[v.] » senyor, * aquesta es la filla del Senyor de la Pala-
» cia, la qual, senyor, yo per ma uentura e per
» voler de Deu ella e yo nos som atrobats en aytal
» manera. » E si loy va tot recitar axi com lin era pres ab Ali Baxa. E com lo Amorat hac vist lo seu fill ab Ali Baxa e les dues donzelles, lo goig e la consolacio que hac penssar vos ho podets, e ab alegria que hac si pres comiat de tots e sen torna en son palau on ab molta de alegria dona repos a la nit. E bon mati anans del jorn, l Amorat axi com aquell qui no hauia gran voler de dormir ne hauia pogut dormir la nit de goig que hauia, si hauia correus e homens qui no trigassen guayre; e si trames al senyor de la Palacia e al senyor de Satalia que decontinent vista la present deguessen venir en la ciutat de Borssa; e los correus de present partiren qui anaren la .j. al senyor de la Palacia e laltre al senyor de Satalia, hi en breu de temps ells foren lla on anauen, per que con lo senyor de Satalia vahes lo comendament del Amorat, de present lo volch obehir axi com aquell qui no volia fer neguna cosa qui tornas a anuig al Amorat, e aço per pahor. E lo senyor de la Palacia per semblantment obehi lo manament del Amorat, per que apochs de jorns tots foren arribats en la ciutat de Borssa, hon con aquests dos no sabessen per que los demanaua ne que volia l Amorat, si ach feta fer crida per tota la sua terra e per totes les ciutats festes a .viij. jorns e vaherets la ciutat en gran festa hi en gran solaç que tota la gent feya

per Jacob Xalabin fill de lur senyor. Per que com l Amorat viu lo senyor de la Palacia e lo senyor de Satalia qui eren venguts, sils acompanya e los feu molt bell acolliment. E puys los dix: « Si ja nous » deya per queus he fets venir nou sabriets. » E si guarda lo senyor de la Palacia e si li dix: « Sapiats vos tot primerament que axi com es voler » de Deus nostre Senyor, vostra filla Nerguis es » venguda aci ab mon fill Jacob Xalabin, per que » pus lur ventura es, jo vull quen façam matri» moni. » E axi mateix ho dix al senyor de Satalia com sa germana era aqui e que volia que fos muller de Ali Baxa E apres hauer dites l Amorat aquestes paraules sils pres per les mans e si los mes en vna cambra hon eren les donzelles molt ricament arreades. E con aquests viren la * hu la sua [*f. 18.*] filla e laltre sa germana, hagueren fort aseyalat plaer. E de present lo senyor de la Palacia ana deuers la sua filla abrassarla e abesar, e per semblant se feu lo senyor de Satalia la sua sor. Apres aquests qui vaheren aqui les donzelles e les paraules del Amorat quels hauia dites de fer lo matrimoni, de goig que cascu ach no veyen dies ne hores que la festa fos feta, com cascun de aquests se tenia per gran senyor e per molt beneuenturats que semblants homens com eren Jacob Xalabin e Ali Baxa haguessen per mullers aquelles donzelles. E lo senyor de Satalia no fo en res de sa muller qui deuia esser, ço es la senyora Nerguis, per ço com feya tan bon matrimoni de sa germana qui en tant noble loch entraua con Ali Baxa era qui era son marit. E per semblant lo senyor de la Palacia se tenia molt per glorieiat com lo fill del Amorat se era tant abaxat a pendra la sua filla per muller, per la qual raho virets aqui gran goig hi alegria de

aquests dos. E con aquests hagueren vistes les donzelles, sis agenollaren deuant lo Amorat dient li: « Senyor, nos te fem gracies com tan gran » senyor que tu est te vols acostar a nos; e tamies » te, senyor, que tu vulles que nostres filles e ger- » manes se mesclen ab tu, oc nos e tot ço del nos- » tro som esclaus e seruents teus. » Per la qual cosa l Amorat fou fer fort solempna festa e noces de son fill e de Ali Baxa ab les ij. donzelles en gran solas e en gran festa. Aquests dos senyors stigueren en la ciutat de Borssa .xlv. jorns; e en aquest temps foren nouis los dits Jacob Xalabin e Ali Baxa ab les dites donzelles. Apres lo senyor de la Palacia e lo senyor de Satalia prengueren comiat del Amorat e de Jacob Xalabin e de Ali Baxa e de les donzelles e cascu sen torna en la sua terra, e Jacob Xalabin ab la senyora Nerguis stigueren segons marit deu estar ab sa muller e ab goig e ab consolacio; e per semblantment Ali Baxa ab la germana del senyor de Satalia.

De la noua qui vench al Amorat con lo cristia Burguar entraua en la sua terra.

E estant Jacob Xalabin en la ciutat de Borssa ab la sua muller e Ali Baxa per semblant, no ana molt de temps que lo pare de Ali Baxa mori e [*v.*] l Amorat qui viu que lo prom Ali Baxa * era mort e per ço com lo fill era tant discret e tan marauellos, volch de present que tingues en poder tot lo seu regna e tot ço que som pare tenia. E .j. jorn stant tots aquests en la ciutat de Borssa e lurs solaços e lurs delits e deports segons que dells sa pertanyhia, si vingueren noues de la part de la Grecia que lo

cristia Burgar era intrat ab gran gent dins la sua terra e que li comensaua a barraiar tota la sua terra, hon con lo Amorat hoynt aquestes noues de present feu cridar les sues osts e trames per tots los seus barons de la sua terra. E trames per son fill Beseyt Bey lo bastart que de present que vingues a ell. E de present aquest seu fill vench e per semblantment tots los barons ab lurs gents e ab lurs armes en la ciutat de Borssa, e com tot hom fou en Borssa, l Amorat si tench consell ab sos fills abdosos e ab Ali Baxa e Anabechsu Bey e Seyn Bey, e aquests dos eren grans comtes e barons qui son en la terra de la Turquia. E si los dix com Latzer era entrat en la sua terra, per que volia que li aconsellassen ja que faria. E tots a .j[a]. veu consellaren que vna veguada quey anassen per combatres ab Latzer. E axi com ho agueran acordat axi ho faheren de fet, per que de present l Amorat parti de la ciutat de Borssa ab tot son poder e per ses jornades vench en .j. loch qui es en lo canal qui ha nom Lapsao e es en lo passatge de la Turquia en la Grecia. E ab tota la sua gent passa della Gallipoll qui es .j. fort castell. E apres que fou passat ab tota la sua gent en Grecia, si caualcaren tant per lurs jornades fins que foren a .j[a]. jornada della hon era Latzer. E con Latzer sabe que lo Amorat era alli ab tot son poder, si li trames missatge fahent li assaber ques apparellas de la batalla, que ell vna vegada se volia combatre ab ell. E com l Amorat viu lo missatger dix li: « Veten e digues a » ton senyor que de present que sespaig e que sisque de la terra, sino que jo fare tal cosa dell que » tots temps ne sera parlat. » Lo missatge sen torna a Latzer dient li les paraules que lo Amorat li hauia dites, hon con Latzer hac hoides les pa-

raules que lo Amorat li hauia trameses a dir, si fou molt pus coratgos de acostar sa ab ell. E l Amorat attendas en vna bella plana e ab tota sa ost stigue aqui e esguarda e hauisa tota sa gent e atroba que per compte entre de peu e de cauall .c.xij.M. homens combatents. E Latzer qui sabe quel Amorat era en aquella plana comenssa de caualcar, e .j. dimecres a hora de tercia que hauiem .xvij. de [*f. 19.*] Satembra lany .M.ccc.lxxx.*vij. Latzer ab tota la sua gent sa acosta deuers la plana on l Amorat era. Aquest Latzer hauia molta de bona gent e ab si hauia molts Tudeschs e molts Ongresos e Alamanys e molta de bona gent darmes e podia esser ab qualsque .xxx.M. combatents entre homens de peu e de cauall entre los quals hauia bons .iiij.M. cauallers armats ells e lurs caualls, e aquests se hauien mes al cor de ferir primers per ço com eren tant be armats e per ço com tots los Turchs porten fletxes. Hon com Latzer hagues ordonades totes lurs batalles e homens e dada la dauantera en aquests qui eren ben armats, si li vench .j. caualler gran hom Ongres qui era ensemps ab aquests .iiij.M. capita de .cc. lances, pregant lo que li donas la deuantera. E Latzer la li atorga e apres Latzer si fou tres parts de ses gents e de la vna part feu regidor e capita aquest Ongres e dalaltre feu capdellador vn seu gendra quey era e ab laltre part Latzer stech son cors. E hauer ordonades Latzer totes ses gents segons ques pertanyhia en batalla, e axi com en totes parts haspies, l Amorat ho sabe de present com Latzer hauia fetes tres parts de totes ses gents e com aquells .iiij.M. homens armats ells e lurs caualls deuien ferir primer; e de present l Amorat feu cap e regidor son fill Jacob Xalabin e en altre part son fill Beseyt

Bey e en la terça part Ali Baxa e en la quarta Enabechsu Bey e en la .vª. Seyn Bey; e en la .iiij. stech l Amorat son cors ab molta gent de peu e de cauall. E apres si ach .vi.M. camells e tots aquells camells ell fou arrengar a tres tires .j. deuant altre encadenat ab grosses cadenas, e apres sils feu tots vmplir de squelles e de sembes, si que feyen la pus gran remor del mon, e sils feu estar en la deuantera en guisa que com la gent volgues ferir que los caualls se espaordissen de la remor dels camells e ques desuiassen. E apres com l Amorat ach fet aço si staua en fort gran ancia de la batalla e si li feya molt gran pahor, tant que lo cor no li ho poch [*lo cor*] soferir e si crida sos dos fills e Ali Baxa e Say Bey e Mabechsu Bey e quant tots .v. li foren denant aquest si los dix: « Aueus ho, jo vna vegada vull » veure aquesta gent de Latzer. » E tots .vj. si sen pugaren en [vn] puget quey hauia de pres e quant foren dalt si miraren a la lur guisa totes les osts de Latzer. E quant l Amorat ho hac vist, si gita .j. gran * sospir. E aquests si li digueren: « Huda, [*v.*] » senyor ¿e que es aço e per que sospirats? » E l Amorat respos: « Cert aueus ho, totes coses » faria que aquesta batalla nos fes, hoc encare com » mi cabes vna pocha de desonor. » E de present aquests resposeren: « O senyor, ¿e que uol dir aço » de vos? ¿e are serets coart? ¿e no sabets vos, » senyor, la vostra espasa si es tots temps anada » auant? » E Beseyt Bey lo bastart si parla mes que negun dient: « Huda, senyor, ¿e aquest sera lo co- » nort que vos darets a uos mateix e a nos? ¿E no » sabets vos, pare, quanta terra hauets conquistada » ne aytal cosa ne aytal que hauets feta? » E l Amorat si respos: « Tota quanta terra jo he conquistada » may no ne baudes sino les spatles e may jo no

» he encontrat quim sia vengut al encontre ne en
» camp, e perço ne jo gran ancia e faria, si fer se
» podia en neguna guisa, que aquesta batalla nos
» fahes. » E com aquests hagueren axi hoit parlar
l Amorat, depresent tots a vna veu digueren:
« Com, senyor! lexats fer a nos, que ab Deu nos
» vencerem e nexirem be. » E lauores deuallaren
del puig e cascu sen ana lla hon ordonat era e faheren
refrescar totes les lurs gents e lurs caualls e
stauen apparellats que si Latzer o ses gents ferissen
que dells se poguessen deffenssar.

Com se fèu la bataylla dels Turchs e dels Cristians e con mori l Amorat.

E Latzer qui molt era desijos que la sua gent
feris en contra de aquella del Amorat, enuers
ora de vespres lo caualler Tudesch comenssa a
brocar ab tota la sua gent e de fferir en tots los camells
qui primers stauen, e pas los caualls no rebugaren
ans ferian fortment si que los camells romperen
e faheren loch, aquests tots temps ferint de
sperons los caualls si que entraren per mig de la
ost del Amorat tant que anaren fins a les tendes
dels alachas, so es daquells qui venien les viandes.
E quant aquests foren fins a les tendes, giraren
llurs caualls e penssaren se de tornar vers aquella
part don eren venguts e tota la ost dels Turchs faheren
loch en aquesta flota de gent que viren que
axi eren entrats. E axi con laltre gent de Latzer
deguera entrar per socorrer a les spatles, penssaren
[*f. 20.*] sa con viren que aquells tor*nauen que fugissen e
no gosaren entrar. E en aquelles sahons aquell caualler
Ongres qui hauia jurat de combatres ab

l Almorat cors per cos, no ach cura de la sua gent, ans tot auançat dels altres broca son cauall de vers aquella part on penssaua que l Amorat era qui staua ab .j. panonet ab vna gran flota de gent e aquest fou la via daquell ab lo glaui o lança angoçat. E l Amorat qui viu venir aquest caualler axi sols ab son glaui angossat, si ho tench en escarn e dix a la gent [*a la gent*] que entorn hi stauen que tot hom li fahes loch peu veura lo caualler que faria, e lo caualler feu la via del Amorat e l Amorat qui viu que la sua via feya, tirali vna fletxa e apres vna altra e lo caualler prehaua li ho poch, feu la sua via ab la lança angossada e donali tal colp ab lo poder del cauall que la dargua e vnes cuyraces quel Amorat tenia tot ho passa e li mes lo ferro de la lança per lo costat bons .iiij. dits e gital molt malament nafrat en terra com a mort, pero encare no mori de tot. E la gent qui aqui eren qui viren lur senyor que jahia mort, de present ach aqui gran brogit e en .j. colp afletxaren lo caualler per la qual raho per tota la ost ach gran remor e les osts totes quis mesclaren E per semblant los primers colps que faeren, Latzer mori qui sera mesclat en vna part de la batalla contra Enabechsu Bey. E quant lo genre de Latzer sabe que son sogre era mort, no hac cura de ferir ne de procehir en la batalla ans mana que null hom nos mogues e de present feu se punya de tornar sen en sa terra per esser senyor.

Com Beseyt Bey bastart acaba de matar son pare e offegua son frare.

E quant Beseyt Bey fill del Amorat bestart qui lauors era pus prop de son pare era stat axi

malament nafrat a mort, de present vench deuers aquella part e les sues gents hagueren lo mes dins la sua tenda, e fou fama que encare no era be mort, e aquest Beseyt Bey lespatxa de morir. Apres aço, fo lo sol post e aquest trames missatge a Jacob Xalabin e Anabechsu Bey e Ali Baxa e Saym Bey, e tots vingueren veura l Amorat qui era ja mort. [v.] E lauores en aquella hora aquest traydor de Be*seyt Bey aucis Jacob Xalabin, perço que ell fos senyor, e ab .j mandill ell lo va scanyar aquella nit mateixa de present; e los altres barons no sgosaren res dir ne moures, ans de present lo obahiren per senyor. E en aço la nit ne vench e neguna de les parts no hac cura de leuar lo camp sino cascu de tornar sen en lur terra e per esser senyor. E en aquesta manera, segons hoit hauets, mori l Amorat e Jacob Xalabin son fill ladesma, del qual fo gran tala en aquella part. E per ço vuy en dia reig tota la terra aquest Beseyt Bey axi com a senyor qui es lo bastart. E lo maior hom que ell hage ne sia en la Turquia qui vuy reig per aquest si es aquest Ali Baxa, e encare es viua la sua muller germana del senyor de Satalia.

Espleguada es la dita istoria
a Deus gracias.

HISTORIA

DE LA

FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTI

* ACI COMENSSA LA ISTORIA DE [*f.* 22.]
la filla del Emperador Contasti, qui
fo lo primer Emperador de Roma, la qual lo pare per mala iniquitat, con no li volch consentir que jagues ab ella, la mana ociura a dos scuders, los quals no la volgueren ociure, e materen la en vna nau, e puys fou muller del Rey d Espanya.

DIU aquest compte que lo primer emperador que fou en Roma despuys de la natiuitat de nostro senyor Deu Jhesucrit si fou lemperador Contasti, qui comessa a regnar en lany de la dita natiuitat .CCC.XC.vj. E aquest emperador si hauia la pus bella dona de muller qui en aquell temps sa atrobas, e lo emperador era axi enamorat de aquesta dona que ell la amaua sobre totes les coses de aquest mon. E fou volentat de Deu que aquesta dona caech en malaltia, e conexent la dona que ella deuia morir daquesta malaltia, sis feu venir lemperador, e si li dix: « O senyor, vos sots aque-
» lla cosa que jo mes am hi he pus amada en
» aquest mon, e sapiats, senyor, que jom sent
» apres de la mort. E pus ab vos, senyor, jo no
» pusch aturar, he penssat en lo gran be que vos
» me volets, e per ço jo he pus gran treball de la gran
» dolor que jom pens que vos vos darets de la mia

* Foliació del ms. original, conservat en la Biblioteca Nacional de París.

» mort que no he de mi matexa. E en axi, pus a
» partir me coue de vos, jo, lo meu senyor, vos
» prech eus requir per merce que vos me degats
» donar .j. do de les coses que jous demanare.»
E lamperador loy promes, per la gran amor que li
hauia, que li compliria totes les coses que poria
molt volenter en la sua vida e en la sua mort.
«Are donchs, senyor meu,» dix lemperadriu,
«acostats la vostra boca a la mia, que per gran
» amor que jous he jous vull besar.» E lemperador
per gran amor que hauia a la sua dona, qui veya
ques moria, besa la, e dix li: «Amor mia e dolça e
» cara, jous prech per amor mia que vos queus con-
» fortets, que, ci a Deu plau, vos no morrets de
[v.] » aquesta malal*tia, e prech vos que prengats con-
» fort. Que sapiats que la vida vostra es vida hi ale-
» gra meu, e la vostra mort seria a mi mort e tre-
» ball, e dolor a mi gran, mentre que yo visques, e
» apres la vostra mort no hauria sino dolor. Que be
» sabets vos, dona mia, que jo en altre cosa daquest
» mon no he amor sino a vos, e tota res mes nient
» apres de vos.» Ladonchs respos lemperadriu:
«O gran emperador e senyor dels Cristians, sapiats
» que jom confortaria volentera; mas be sabets que,
» com la mort deu venir, negun confort no si pot
» fer. Pero ala perfi tots hauem a morir, e jo conech
» per cert que la mort es prop de mi, e lonch de temps
» jo no pusch star ab vos. E per ço, senyor meu,
» jous prech eus requir, per tota la amor qui es entre
» mi e vos, queus placia de donar vos confort de la
» mia mort, e nous ne donets treball en la vostra per-
» sona. E vull, senyor, que vos me prometats leyal-
» ment que vos no prengats muller, si donchs no
» era axi bella con jo son, e que aquest guant que
» jo are vos do, ques fassa iustament a la sua ma.»

E com lemperadriu li ach dit tot, en axi liu promes lemperador en la sua bona fe. E ab aytant fo volentat de Deu que la emperadriu passa desta uida.

E lemperador, pus que viu la sua muller morta e passada de aquesta vida, fo fort desconortat e desconsolat, en mena molt gran treball. Per que ab molt gran honor que li feu fer, e ab grans funeraries, tals com se pertanyen a muller demperador, fou la metre en .j. molt precios moniment, e apres vestis de negre ab tota la sua gent de la cort. E apres lemperador pres tan gran treball en si mateix de aquesta sua dona, que senclos dins vna cambra, en la qual ell tots jorns feya son dol e planhia molt amargosament la sua dona, que no era null hom quil pogues confortar daquesta sua dona. E a lamperador no hauia romas de la sua muller sino vna filla, qui era la pus bella qui fos en aquell temps en lo mon, e era de edat de .xij. anys. E com los barons del emperador vaheren que lur senyor staua ab tanta de dolor e * treball de la sua [*f. 23.*] muller, que ell tant amaua, si preseren de consell que anassen a lemperador cortesament castigar lo del gran treball que per la sua dona sauia pres en si mateix. Adonchs vingueren los barons al emperador, e digueren li: « Senyor, ço que vos fets no » es neguna honor, e no donau bon aximpli a vos» tres gents. Per queus pregam molt carament que » daquest dol e daquest treball que vos per la vos» tra dona vos donats, queus ne donets confort. » Penssar vos podets que en aquella mort altre » consell no si pot donar ne pendre. Que, si per » plant e per dol la dona vostra e senyora nostra » pogues tornar de mort a uida, tota la vostra gent

» vos aydaria tant a planyer, fins tant que retorna-
» ria de mort a vida. E puys vltra aço, senyor, vos
» pregam humilment e molt carament que vos que
» prengats muller, per ço com vos no hauets fill
» mascle qui apres vos pugua regnar. » E lauors
lemperador deuant sos barons si comenssa for-
ment a sospirar de la mort de la sua dona que ell
tant amaua. E respos als seus barons: « O molt
» sauis e molt leyals, jo conech be que so que vos-
» altres me dehits, que per mon gran be e per mon
» gran profit e amor mo dehits, e prech vos que
» daço que jous dire, que jo per negun non sia re-
» pres, e prenets hi aquell conssell que conegats
» que bo sia. Sapiats que, con la mia dona mori, que
» jo li promis que leyalment que jo james no pen-
» dria muller si no era axi bella com ella era, e que
» li fos bo .j. guant de la sua ma que ellam va
» lexar. La qual cosa jom pens que james pogues
» hom trobar en tot lo mon. E per ço jous prech
» carament quem haiats per scusat; que per ne-
» guna cosa daquest mon jo no lin vendria a menys,
» a la mia dona, per la gran amor que jo li hauia,
» daço que jo li promis. » E com los barons hoy-
ren la resposta que lemperador los feu, foren molt
torbats, e digueren entre ells mateys: « Per cert, no
» pot esser que lemperador nostro senyor no sia
» fora de seny, con aytal resposta nosa feta, e
» podem conexer que si ops nos era, que mala
» aiuda nauriem dell, e si ell moria, lo regna ro-
« mandria sens areu, e en breu de temps nos co-
» uendria dauer strany senyor. » E sobre aço los
barons se partiren deuant lemperador, e hagueren
llur consell e faeren cercar si porian atrobar neguna
dona [*dona*] o donzella que li poguessen donar per
[*v.*] muller, que fos axi bella * con era la primera, e hanc

no pogueren atrobar neguna dona qui fos axi bella sino la sua filla mateixa. E pensaren se los barons que la li parlassen, que la prengues per muler don los romangues senyor e que en aquella ell no poria dir de no per fet de bellesa. E en axi tornaren los barons a lemperador, e digueren li ço que sauien penssat. E com lemperador hoy ço que li digueren los seus barons, e fo molt marauellat, e dix los: « Quant a are, daquest fet nous poria respondre. » E los barons sen partiren. E lemperador romas ab gran penssament daço que los seus barons li hauien dit. E penssant lemperador en si mateix, la sua filla li passa deuant, e uahe lemperador la sua filla axi bella, les paraules dels seus barons li comenssaren a consentir, e appella la sua filla e dix li: « Mos- » tram la tua ma. » E la sua filla la li alargua, e lemperador li mes lo guant en la ma, lo qual li era romas de la sua dona, mare de la sua filla, e lo guant li stech molt be. E lauors lemperador Contasti li dix que ell volia [*que ell volia*] que ella fos la sua muller, e comensa de dir tot lo fet a la sua filla, e dix li que couenia que ella fos sa muller per aquella raho. E quant la sua filla entes ço que lo seu pare li ach dit, estramordis de gran dolor que ach de aço que lo seu pare li hauia dit; e con ella fo tornada en son seny, ella respos al seu pare e dix:

AY dolç e molt car pare meu e senyor! molt me » marauell fort de vos de ço quem dehits, e » tem me molt que vos no siats exit de seny e que » los mals spirits no sien en torn vos. E per » ço, car pare meu, jous prech que per lo ver » Deús omnipotent que vos en continent vos

» vos confessets vostros peccats a .j. saui sacer-
» dot e rebets penitencia de tot ço que vos
» hauets dit. E james, car pare, de aquest fet
» no parlets, car sapiats, car pare, que si james
» de aquest fet vos me parlats, que james de mi no
» haurets filla: que jo mateixa sere aquella quim
» dare la mort. » Adonchs respos lemperador a la
sua filla e dix li la promissio que ell hauia feta a la
sua mare com ella mori, e dix li lo concell que li
hauien dit los seus barons, e com ell no trobaua
[*f. 24.*] muller neguna a quis faes lo * guant que sa mare li
lexa, ni fos tam bella com era ella: « Si no vos, filla
» mia, e en axi jo vull per cert obseruar la promis-
» sio que he feta a la vostra mare. E per ço, dolça
» filla mia cara, a fer coue, e serets maridada ab lo
» pus alt princep e senyor del mon. E jo vull que
» axi sia per la gran amor que jo hauia a la vostra
» mare, e prech te, filla, que tu quem beses e que
» faces aço ab ta bona voluntat e ab ta bona
» amor. » E la donzella entes la voluntat del seu
pare, e que a la perfi no sen podia deffendre,
ne poria en naguna manera del mon, dix li: « Pare
» e senyor meu, pus que vos volets que vos siats
» mon marit e que jo sia vostra muller, al pus tost
» que vos porets vos requerets tots los vostros ba-
» rons per complir lur volentat, e dirlosets que
» vos uolets pendre muller sens uolentat que vos no
» hauiets, e lauors jo hi consintre, en tal guisa em-
» pero que vos me prometats leyalment de no
» hauer afer ab mi carnalment, e en tots los altres
» delits que vos vullats pendre de mi, jo hi consen-
» tire. » E aço plach molt a lemperador, e promes
ho. En apres lemperador feu aiustar tots los seus
barons, e dix los que ell volia consentir en aço que
ells li hauien dit, ço es que ell uolia pendra per

muller la sua filla, e dit aço deuant tots los seus barons sposala per muller sua, e fon fet gran solaç e gran festa, qui dura .viij. dies. E estant lemperador axi ab la sua filla e vahent la axi bella, si li axi de son cor lo dol e la angoxa que hauia hauda de sa muller e la gran amor que li aportaua, e per temps estaua ab bon stament ab la sua filla. E axi vsant ab la sua filla lemperador fo axi scalffat de la sua bellesa ques comenssa de desordonar de aço que promes li hauia, e animat de sperit desordonat dix vna nit que la tenia en la sua cambra: «Dolça filla mia: » en tu e jo mesa tota la mia amor, e james jo non » poguera pensar que nulla cosa de aquest mon » jo pogues tant amar com feya la tua mare: » jon port a tu. E per ço, amor e filla mia, » jot prech per Deu e per amor mia que a tu » no placia que jo muyra per la tua culpa. Que sa» pies que, si ho feya, que molt hauries comes fort » peccat e fort crim, si ton pare e ton marit moria » per la tua culpa. E sapies, filla mia, que yo no » pusch seruar la promissio de la caste*dat que fiu [*v.*] » quant te pris per muller.» E quant la infanta entes la mala volentat del seu pare e que pus tost volia jaure ab ella que no obseruarli ço que promes li hauia, sis penssa en son cor de no consentir en neguna guisa en aquest peccat, e que abans volia rebre la mort que no fer ne consentir en semblant cosa. Per que, ne per paraules ne per manaces que lemperador pare seu li faes, ella no volch consentir a la sua volentat, e vench en gran ira de son pare per aquesta raho. E lemperador per aquesta raho, sens tota merce, axi com aquell qui era animat de mal spirit, si la jutga a mort, e per execucio daquest fet, tot furios e ple de ira e de iniquitat, ordona dos seus scuders, los quals a mige nit de-

guessen menar la sua filla en lo desert, que tot priuadament li donassen mort. E axi com lo emperador o comenda, axi ho compliren los scuders, e prengueren la donzella e amenaren la en lo desert [*e que tot priuadament li donassen mort*]. E aquell desert era fort prop de la marina, tant que no passaua fusta per aquella mar que del dit desert hom̃ no la vahes. E com la donzella se viu menar axi fora de la terra, sis penssa mantinent que ells li anauen donar mort, per ço com no hauia volgut consentir a la volentat de son pare. La qual mort diu ella que vol reebra per aquella raho, e li es mes agradable que si ella hagues consentit a la mala volentat del seu pare ne a tan gran peccat com aquell fora. E com los scuders foren al bosch ab la dita donzella, descaualcarenla del cauall en que caualcaua, e com fou en terra, ella comença de dir: « O Deu, e que deu esser de mi, mesquina! » E tant valguera mes al emperador mon senyor e » pare que yo no fos nada! » E los scuders tots en plorant digueren: « Madona, sapiats de cert que » nos som molt dolents e fort irats de aço quens » coue a fer; mas be sabets que a nos coue dobrar » lo manament del emperador, pare vostro e se- » nyor nostro, lo qual nos ha comendat que aci en » aquest bosch vos donem la mort; de que nos- » altres som bens dolents, com be entenem, se- » nyora, que vos no la hauets seruida. Placia a nos- » tro senyor que loy perdo! » E la infanta lauors comença a plorar forment, e dix als scuders: « Gentils homens, daquest fet jo a uosaltres no vull » mal negu: mas be sapiats que jo no he feta de- [*f. 25.*] » uers mon pare ne*guna cosa que jon degues pen- » dra la mort. Deus per la sua pietat lin do cone- » xença! E prech a uosaltres, gentils homens, axi

» con aquells qui sots tenguts a mi per faeltat de
» mon pare lemperador e per la fe que deuets a
» Deu vostro creador, que a mi degats scapar de
» mort, com be sabets quem sots tenguts, jats sia
» que lemperador furiosament lam man donar a
» gran tort, axi com sab nostro senyor.» E dementre que los dos scuders axi ab la infanta parlassen, los quals continuadament plorassen per la gran dolor que della hauien daço quels couenia de fer, e stant ab la .j. genoll ficat en terra, demanant li perdo de la cruel cosa que della *nos* [los] couenia fer, fou volentat de nostro senyor Deus, qui es ajudador en les grans cuytes e dolors, que per aquelles mars passaua vna nau qui anaua per sos affers. E lauors dix la .j. scuder a laltre: « Cridem aquells
» daquella nau, e si la sen volen manar, no la
» auciam. Que, pus que ella sia fora de la terra e
» luny de aquesta encontrada, per null temps no
» sen sabra neguna nouella ne per lemperador ne
» per altre. E direm a lemperador que morta
» lauem, e al menys nos serem descarregats de
» gran peccat.» E axi so acordaren de fer, e a la infanta que plach be, per que encontinent amataren e cridaren a aquells de la nau. E aquells de la nau, vahent que de terra los cridauen, gitaren la barcha en mar e exiren en terra, e los scuders digueren a aquells de la barcha en qual part anaua aquella nau, e ells digueren que en Spanya. E los scuders ne foren molt alegres, per ço con la infanta iria en tan longues terres que null temps no sen sabra res, e ells no poran hauer dan. Per que los scuders digueren a aquells de la nau: «¿Volets vosaltres
» portar aquesta donzella en Espanya, e nosaltres
» farem vos lo pagament que volrets?» E los de la barcha digueren que molt los plahia e que per

lur amor li faran aquella bona companyhia que porien e tota honor. E los scuders los ne pregaren fort affectuosament, e faheren los lo pagament, aquell que aquells de la barcha los demanaren, e .j. poch apartant se de aquells de la barcha, ab gran plor que no podien parlar, los scuders prengueren comiat de la infanta, e ella dells ab gran plor, e nos fou marauella, penssant com per culpa e gran crueltat del seu pare a ella couenia exir de la terra, don mils li pertanguera desser senyora que no esser axellada daquella. Per que, apres molts plors e gemechs, exugant llurs hulls cada .j., la infanta fou per los mariners rebuda e mesa *v.*] en barca * tota sola, e los mariners vogant los rems materen la en la nau. E a negu no cal demanar si fo turmentat lo seu cor mas nostro senyor la tenia en sa guarda. E los scuders romangueran dolorosos, mas noy pogueran als fer nen gosaren res fer appares si sen tornaren a lemperador, e digueren li que ells la hauien morta axi com ell ho hauia manat.

ARE diu [lo] compte que, com aquells de la barcha hagueran menada la ifanta en la nau e com lo patro de la nau viu venir tant bella infanta, si sen marauella molt, e si li pres a dir: «Donzella » prech vos de part de Deu que vos me diguats » vostra ventura, ne vos qui sots, ne aquells scu» ders per queus han amenada en aquesta nau.» E la donzella ab fort bon cor e bona cara e humil dix al patro: «Prech vos de part de Deu, senyer, » que vos quem fassats salua la mia persona de vos » e de tota vostra gent, per ço que nostro senyor » Deus vos do bon uiatge heus conduga a bon port

» de saluament. E de mi no vullats pus saber sino
» so que jous ne vull dir. » Adonchs dix [lo] patro:
« Donzella, stats ab bon cor; que jous promet per
» lo vertader senyor de tot lo mon que vos serets
» guardada be e honestament sens tota desonor que
» nous cal hauer dupte de reebre. » E la donzella
lin fa moltes gracies. E axi nauegant fou volentat
de Deu que la nau hac bon temps, e pres port a
vna pocha vila de Spanya qui ha nom Cadiç. E lo
patro dix a la donzella: « Veus aci vna petita vila.
» ¿Volets hi vos anar? » E la infanta dix: « Senyer,
» och jo molt volentera. » E aqui ab sa muller materan
la en terra, sana e salua sens neguna desonestat
ne vergonya que no li fou feta.

AB tant sen va la infanta a la vila, a la entrada
de la qual vila si estaua .j. rich hom, qui no
hauia fill ne filla, e feya molt de be e alberguaua
tot hom qui alberch li demanaua per amor de Deu.
E quant la infanta fou deuant la porta del alberch
del dit rich hom, noy era lo senyor de la casa, e
la dona staua a la porta, e viu aquesta donzella,
e aparech li de stranya terra, e demana li don ella
era ne que * anaua sercant. E la donzella dix li: [*f. 26.*]
« Madona, pobra infanta son, e vinch sercar al-
» guna bona casa on pogues star. E pregar vos hia
» de part de Jhesucrist que vos me deguessets re-
» cullir, fins que Deus ma donas bon conssell. »
E com la dona la viu axi bella e de stranya terra, si
lin pres gran pietat e si *les* [la] mes en la casa e do-
nali a mengar. E con lo marit de la dona vench e viu
tan bella infanta, cuydas que fos fembra de mal re-
capte, e encontinent comença de fer trebayll en la
sua casa e ab la sua muller. « ¿E com, dona, nous

» hauia jo comendat que en casa nostra neguna
» fembra auol noy degues alberguar?» E ella dix:
«Senyor meu, sapiats per tot cert que segons lo
» seu dit ella no es auol fembra ne dauol affer, que
» ans es puncella e infanta pobra qui ve star en
» aquesta vila ab senyor.» Ab tant lo senyor del
alberch pres a demanar la puncella de son afer, e
troba que era veritat axi com la muller li hauia dit.
E com lo rich hom fou a la taula per menjar, la
donzella sil comenssa de seruir axi cortesament
que lo rich hom ne fo molt alegra. E com lo bon
hom hac mengat, ell dix a la sua muller: «Dona,
» aquesta infanta si par a mi infanta de be e de
» bones custumes e de bones obres. E crech que
» sia filla de qualque pobre hom, e es infanta que
» pot hauer qualsque .xij. anys, e es puncella e
» bella infanta, e nos no hauem fill ne filla: ¿volets
» vos que lens retingam a honor de Deu e quen
» façam axi com de nostra filla, pus que Deus lans
» ha donada en aiuda?» Ab tant dix la dona, muller del bon hom: «A mi appar que vos digats be e
» cosa de que jo son molt contenta hi alegre, si la in-
» fanta o uol fer.» E encontinent cridaren la don-
zella, e digueren li: «Amiga beneyta, si a Deu plau,
» vos farets cosa don nos serem alegres; filla,
» beneyt sia aquell qui dat noso ha! Nos som
» richs, e no hauem fill ne filla, e vahem vos qui
» sots stranya e pobra infanta, e plaurans molt la
» vostra persona e comports, per que volem metra
» leyalment la nostra amor en vos, en tal guisa que,
» pus que Deus nons ha donats infants, volem ree-
» bre a honor de Jhesucrist vos per leyal filla e que
» vos reebats a nos per leyal pare e mare.» E la
donzella respos e dix: «Senyor, jo fas laors e gra-
[v.] » cies a * Jhesucrist del be que vos me profe-

» rits, e recomanme a nostre senyor Jhesucrist
» del be que vos me proferits e recoman me
» a nostro senyor Deu Jhesucrist e a uosaltres
» e vull me metre del tot en vostro poder e de
» fer e de dir a tot vostro comandament; que
» jo be se que no maresch tanta de gracia ne de
» onor. Deus per sa merce vos ne reta bon gardo,
» mellor que jo no pusch! Pero, senyor, e vos, ma-
» dona, aueus me aci: fets de mi ço que a vosaltres
» placia; que jo son presta de fer tot lo vostro co-
» mendament e de star a la vostra obediencia, axi
» com aquella qui no vol axir de vostros comenda-
» ments e de star a la vostra obediencia axi
» com de pare e de mare, en tant empero si a
» uosaltres plau que de mos fets no vullats pus
» saber.» E com lo bon hom e la sua muller ente-
seren la donzella, sin hagueren fort gran alegra, e
besaren la en la bocha per gran amor, e reseberen
la per filla e amaren la carament, e fan laors e gra-
cies a Deu, qui tramesa la los ha. Per que la tenen
carament e ab honor segons lur stat, e dien be que
ells la maridaran al mils que ells poran.

ARE diu lo compte que per ventura lo rey de
Castella mori, e romas .j. seu fill per areu, lo
qual encare no hauia muller. E quant lo pare fou
mort, lo infant se corona rey d Aspanya e moltes
de vegades e spesses lo rey anaua caçar molt vo-
lonters, si que vna vegada sesdeuench que lo rey
ana a cassar ab los seus barons, e foren en la fo-
rest. E lo rey gita .j. astor a .j. agro; per [que] lo
agro fuig, e lo astor lo encalssaua, e lo rey seguint
lo stor en tant que fo axi forment enboscat que no
sabe tornar als seus barons, si que la nit sa apro-

hismaua, e lo rey no hauia mengat ne begut de tot aquell jorn. Per que lo rey anaua ades amunt ades auall, que no sabia a on se anaua, axi com aquell qui no sabia res en les encontrades. E axi anant si
[*f. 27.*] gorda e viu .j. petit cami, e si* dix en si mateix que aquella via nol amen en qualque loch, e trobara alguna persona quil tornara en la ciutat. E anant axi lo rey per aquella via fou gran nit, e fou volentat de nostro senyor Deu, qui es donador de gracia e guarda dels descarrerats, e la claror de la luna, quil guiaua el guardaua, el viu deuant si .j. gran spital, lo qual hauia fet son pare per albergar totes gents qui per aquell passassen, per tal com era loch desert. E quant lo rey lo viu, sin fo molt alegre, e dix en si mateix que en aquell alberch sen iria albergar aquella nit. E com lo rey fo junt al hospital ell tocha a la porta regeument, fins que .j. infant li respos e li dix qui era ne que volia. E lo rey li respos: «Sapies que jo son .j. » scuder de casa del rey, e son ma perdut de la » compayhia en que era, que erem anats a cassar. » Per quet prech que per part de Deu que tum » deges albergar aquesta nit.» E linfant li respos e dix: «Amich, perdonarmets que jo nous obriria, » fins quen hagues demanat lo senyor del hospital. » Per que sperats vos .j. poch; que jous ho sabre » decontinent.» E encontinent ana linfant al senyor del hospital, e si li dix, si li pleya que obris la porta a .j. scuder qui deya que era de la compaya del rey e uol albergar aci. E lo senyor del hospital dix que no era ora de obrir la porta a negu a semblant ora. E linfant torna a la porta e dix al rey que lo senyor del hospital no volia que hom li obris. «E, dolç amich,» dix lo rey, «¿sabries me » tu aconsellar on jo pogues albergar aquesta nit?»

E linfant dix: « Amich, anats vos en per aquexa via
» dreta, e menar vos ha a vna vila, e a la porta de la
» vila si esta .j. rich hom qui alberga tota res per
» amor de Deu, e aqui porets albergar. » E encontinent sa parti lo rey del hospital, e tench aquella via que linfant li auia dita, e ana tant fins que fo junt a la vila, e a la porta de la vila ell atroba lalberch daquell rich hom. E aqui ell tocha regeament a la porta, tant que lo rich hom se feu a la finestra e demanali, ja que volia. E lo rey demanali hos*tal [*v*] per amor de Deu e per cortesia. E lo prom li dix:
« ¿E qui sots vos qui aytal ora demanats hostal
» per amor de Deu? E perdonatsme, que jo nous
» aculiiria a vos, ne a negun altre en aquesta ora que
» nol conagues. » E lo rey dix: « Sapiats, senyer,
» que jo son de la companya del rey, e erem anats
» a cassar en la forest, e anant derrera .j. stor
» quim fugia son me perdut de mos compayons.
» Per aquella auentura me son jo perdut de mos
» compayons, e son arribat aci e deman alberch. »
E encontinent dix lo rich senyer: « Vos siats lo
» ben uengut, e descaualcats al vostro bell plaer;
» que de tot ço que vos haiats mester ne hom vos
» puscha servir, hom ho fara de molt bon grat.
» E la persona e tot ço que jo hage sia a seruey de
» mon senyor lo rey. » E decontinent lo rich hom obri les portes, e reebe lo cauall per les regnes e mes lo dins en lo stable e penssan be. E puys pres lo rey per la ma e muntal sus en la sala, e per lo gran fret que feya feu li apparellar gran foch, e donali a meniar molt richament al millor que ell poch. E lo rey, qui no hauia mengat de tot lo jorn, hauia gran fam, e menga molt volenter, e la donzella lo serui molt cortesament al mils que ella poch, e lo rey se pres molt esment del gran seruey que la

donzella feya e de la sua bellesa e de les sues fayssons qui eran tant plasents e tan humils. E com axi seruia tan cortesament, si sen marauella lo rey e si dix entre si mateix que tota reyna ne seria molt be seruida. E dix en son cor que cert, si ell pora, que ell la sen manera per seruir la sua mare la reyna. Ab tant lo rey ach mengat a tot son plaer, e lo lit li fou apparellat bo e bell, e lo bon hom dix al rey que, si li playhia de anar dormir, que apparellat li era. E lo rey, axi com aquell qui era molt hugat, ana dormir. Are lexem lo rey qui dorm en son lit, e tornarem a sos cauallers.

ARE diu lo dret compte que los cauallers van sercan ça e lla lo rey, e nol poden atrobar en negun loch ne negunes senyes; de que son molt [*f* *28*.] torbats, per ço com no podien * atrobar lur senyor ne non sabien naguna nouella. E axi sercant amunt e auall, per lur ventura arribaren al hospital hon lo rey hauia demanat alberch, e aqui ells demanaren del rey si lauien vist. E linfant del hospital sils dix: « Jo al rey no le vist, ne non se naguna » nouella; mas aquesta nit gran vespre vench aci » .j. hom a cauall tochar a la porta e demanaua al» bergua, e dix que era de la casa del rey e que » eren anats a cassar e que sera perdut de la com» panyhia; e nos, per tal con era gran nit, no li » volguem obrir, sospitant nos que ell no fos qual» que mala persona. » E los cauallers li digueren: « ¿Has tu vist de qual part ne va? » E linfant dix: « Och, que jo li dix que anas per aquesta via, e » atrobaria vna vila, e a la porta de la vila si » staua .j. hom qui albergaua tot hom [*qui al*» *bergaua tot hom*] e crech que aqui sia anat. »

E en continent los cauallers caualcaren vers aquella part on lo fadri los amostra, e meterenssa en lo cami qui anaua a la vila, e tant caualcaren que vingueren a la vila, e a la entrada de la vila encontraren lalberch del rich hom on lo rey era albergat. E demanaren los cauallers al bon hom, quis feu a la finestra: « Digues nos tu, bon » hom, si albergua açi lo rey nostro senyor aquesta » nit. » E lo bon hom los dix: « Senyors, no; mas » aci ha albergat .j. hom qui diu que es de la com» panya e de la cort del rey, lo qual encare jau en » lo lit, per ço com era molt hugat com ell vench. » Are [*digues*] digueren los cauallers: «Nos vos pregam » quens amostrets lo seu cauall. » E lo bon hom lo lurs mostra, e de continent los cauallers conegueren lo cauall del rey, e sin foren molt alegres, e digueren al rich hom: « Vos albergas en vostron ostal nostro » senyor lo rey. Anats e mostrats lons, e vegam » hon jau! » E encontinent lo bon hom los amena en la cambra on lo rey jahia, e decontinent que lo rey viu los cauallers, si fou molt alegra e leuas * del [*v.*] lit e calças, que ja era gran dia. Com lo bon hom conech que ell hauia albergat lo rey en sa casa, agenollas als seus peus, e dix: « O senyor, per Deu » hages de mi merce, per ço con jo nous he feta » aquella honor quius pertanhia; per que, senyor, » vos me deuets perdonar. » E lo rey dix: « Sus, » leuats vos en, bon hom; que qui no ha culpa no » deu demanar perdo ne fer escusa, e jom tinch » per pagat de ço que fet mauets. » E decontinent lo bon hom feu alciura polls e guallines daltre part, e daltra carn assats, e feu apparellar de meniar al mils que ell poch ne sabe, e apres anas agenollar als peus del senyor rey, e soplical que fos sa merce que li plagues de mengar ab ell ab tota la sua gent,

abans que sen anas. E lo rey li dix que si faria volenters. E com aquells de la vila saberen que aqui era lo rey, anaren li fer tots reuerencia, e faeren li tots gran honor, e proferiren se a ell, e de negun no volgue res pendre sino del bon hom quil hauia alberguat. E ab tant lo mengar fo apparellat, e les taules foren meses, e lo bon hom dix al senyor rey: «Senyor, apparellat es de mengar.» E encontinent lo rey menga ab tota sa companya ab gran alegria. E *lo bon hom qui la donzella* [la donzella que lo bon hom] tenia per filla en sa casa, axi com aquella qui be ho sabia fer, mes sa a seruir lo rey tot al mils que ella poch, molt cortesament. E lo rey tench fort esment a la bellesa e al bon seruey que la donzella li feya, si que li plach molt dins son cor. E dix lo rey al bon hom: «¿Volrriets me vos lexar aquesta vostra » filla, e stara ab la mia mare e seruir la en la sua » cambra, e jo promet vos de fer li molt de be e de » maridar la richament e honrada?» E lo bon hom li dix: «Senyor, jo no he altre filla sino aquesta, » e am la sobre totes coses de aquest mon, e » hauria gran plaer que vos, senyor, larn lexassets. » Pero, senyor, e la mia filla e jo e tot quant jo he » es al vostro manament, e de tot fets a la vostra [*f. 29.*] » voluntat,* axi com a senyor que sots.» E lo rey dix: «Jo, al pus tost que puscha, jo la men vull » amenar ab mi, que la mia mare naura gran » plaer.» Ab tant lo rey comanda que tots vinguessen deuant ell, e encontinent fo fet son comendament. E con tota la gent de la vila fo denant ell, lo rey los dix: «Bona gent, jous tinch per bons e per » leyals: aquest bon hom qui ma albergat sim ha » seruit de son poder, e axi nos loy vole*n*[-m] regor- » donar en alguna cosa. Per que jo li do aci denant » tots vosaltres aquesta vila ab totes ses honors e

» tot axi con jo la he, [e] vull que daqui auant tots
» quants sots, petits e grans, regonegats ell per
» senyor, axi com feyets mi, e ell regonegua a mi
» per senyor. » E daço que lo rey dona al hosta seu
feu lin bones cartes e ben fermades, e feu les liurar
al hosta. Per que veus al rich hom com li fou re-
gordonat lo bon seruey que fet hauia al rey [*com fo
regordonat.*] Ab tant, coma[n]da lo rey que la don-
zella filla del rich hom fos mesa a cauall honrada-
ment, e decontinent fo fet son comandament.
E puys munta lo rey a cauall ab tota la sua gent,
e caualcaren tant entro fins que foren venguts a la
ciutat, la qual hauia nom Sibilia.

DIU lo libra que, quant lo rey fo en Sibilia, ell
comana la infanta a la sua mare molt cara-
ment, axi con a cosa que ell molt amaua. E [com]
la sua mare viu la donzella axi bella e graciosa, ree-
bela molt alegrament e tench la axi molt de temps.
E com vench per auant, vench en volentat a la reyna
e a tots los barons que donassen muller al rey; e
lo rey, vahent la sua mare e los seus barons volent
li donar muller, dix en son cor que ell altre muller
no hauria sino la muller en qui ell anaua lo cor, ço
es la donzella la qual ell hauia amenada e la qual
ell amaua sobre totes les coses daquest mon, e no
li era semblant que ab neguna altre fembra ell po-
gues metre sa amor si no ab aquella. Axi que .j.
jorn de vna festa, la qual appella hom Sincoge-
sima, lo rey conui*da la sua mare e gran res de sos [*v.*]
barons, e com hagueren mengat e tengut gran so-
las, lo rey ach fets de grans dons als seus barons.
E lo rey si feu venir denant si la donzella, e dix a
tots los qui presents hi eren: « Senyors barons, jous

» prech, per la bona amor que aportats a la mia
» mare, que tots quants sots tingats en bo ço que
» jo fare e que negu nous desplacia. Sapiats tots
» que yo am aquesta donzella sobre totes les coses
» daquest mon; per que coue que ella sia ma mu-
» ller leyalment. » E encontinent lo rey donali dos
anells fort bells, los quals hauia fets fer la .j. aytal
com laltre, e denant tots ells le ua sposar, e fo la
sua muller. De la qual cosa la sua mare e tots los
barons ne foren molt irats e despagats; mas pus lo
rey o volia, no si podia alra fer. E com la sua mare
viu que ell hauia presa aquesta donzella per muller,
donasen tanta de ira que partis de la terra e lunyas
de alli .xxv. millars, en vna bella encontrada;
e aqui ella feu fer .j. bell monastir e rich, hon se
mes ab moltes daltres dones a seruir nostro senyor
Deu Jhesucrist. E lo rey staua ab la sua muller, la
qual ell molt amaua sobre totes les coses daquest
mon, e fo volentat de nostro senyor Deu que la
reyna se emprenya de .j. infant mascle, de que ell
hac sobirana alegria.

DIU la present istoria que lo rey de Granada si
comensa de fer guerra ab lo rey de Spanya
e toliali molta de la sua terra, e sdevenias per ço
con lo rey era molt joue e nos curaua de la guerra
del rey de Granada, e los seus barons si foren
daquesta cosa molt fellons, e digueren al rey per-
que no feyen aiustar totes les sues gents e cridar les
sues hosts per tota la sua terra e ques deffenes de
sos enamichs. E con lo rey viu la volentat dels seus
barons, feu cridar les osts per totes les sues terres,
e fou molt gran esforç contre lo rey de Granada e
comenssa li de fer molt gran guerra. E com lo rey

parti de la terra si feu .j. baro sanaschal de tot lo seu reg*na, e comanali la sua muller molt cara- [*f. 30.*] ment, e apres tota la sua compayhia qui romania, e manali que, la reyna decontinent hagues infantat, que liu enuias a dir. E com lo rey fo ab totes les sues osts sobre lo rey de Granada, e a cap de temps, la reyna axi com plach a nostro senyor, infanta, e hac .j. infant mascla, e fou la pus bella criatura del mon ne [que] james fos vista en aquelles partides. E lo seneschal decontinent scriui al senyor rey, e feu li a saber com la reyna era sana e alegra e que hauia haut hu bell infant mascle, e pres .j. correu e donali la letre, e manali que la aportas al rey. Ab tant se parti lo missatge decontinent de la ciutat, e passa per la encontrada on era lo monastir hon staua la mare del rey, e girassi per dir la nouella a la reyna. E com la mare del rey lo viu venir, si li demana, ell per que anaua al rey, e lo correu li dix: « Senyora, jo aport vna letre » al rey, per ço com la senyora reyna ha haut .j » bell fill mascle. » E en continent la mare del rey feu be donar a mengar al correu e feu aqui reposar aquella nit, e si li feu emblar aquella letre que aportaua al rey, e feu ne fer vna altre, en la qual se contenia que la reyna hauia [*hauia*] hauda vna filla qui era fembre qui era negre e hauia forma de Sarrahina, e aquella letre ella feu metre en la bustia hon staua la letre. E com vench al mati, pres comiat de la mare del rey lo correu, e tench son cami, fins que fo al rey. E con lo missatge fo denant lo rey, si li presenta la letre, e com lo rey viu la letre, sin fo molt marauellat. Mas ell amaua tant la sua dona que de aquella letra ell no sen torba, anans feu scriure al senescal vna letre, en que li manaua que ell guardas la reyna e ço que hauia haut axi com la sua perssona,

eu seruis al mils que pogues, fins que ell fos tornat aci. E aço li manaua sots pena de la sua amor a perdra e encorriment de la sua persona. Ab tant lo missatge pres la letre e partis del rey, e camina tant per ses jornades, fins que fou vengut al monastir on staua la mare del rey. E la mare del rey si li demana noues del rey, ja: «¿Que feya ne quin con-
[v.] » tinent fou quant hac legida la letra que * tu li do-
» nist?» E lo missatge li dix que: «No als, mas que
» encontinent ma feu donar altre letre, que jo
» aport al senescal.» E encontinent la reyna mana que li fos donat be a meniar e a boura, de guisa que fos be enbriach, e faeren lo gitar en .j. lit. E con lo correu fo adormit, ella li feu traure la letre de la bustia, e fou la legir e squinssar, e fou ne scriure vna altre letre, en que comendaua al senescal de part del rey que sots pena de perdra la persona, que ell encontinent, vista la present, sens tota merce faes cremar la reyna e linfant que hauia haut. E con la letre fou feta, la reyna la mes en la bustia on staua laltre letre. E con vench lo mati, lo correu pres comiat de la dona, e camina tant fins que fou a la terra on era lo senescal. E decontinent lo correu presenta la letre al senescal, e quant lo sanescal hac lesta la letre, ell fou forment torbat, en tant que no fo en seny ne en saber, penssant en lo cruel e maluat manament que lo rey li manaua fer de sa dona la reyna, e de son senyor que sesperaua a esser, e sens tota occasio que li manas que la cremas — eran axit de tot seny — e ella qui a la veritat era la pus bella dona daquest mon e lo fill lo pus bell infant. E uahent lo senescal que no podia contrastar ne als fer e que li couenia de obehir lo manament de son senyor, ab gran dolor e angoxa e plorant ell pres la reyna e a son fill e fou

los menar a la marina per fer los cremar. E com la reyna fo a la marina, conech que li volien donar mort, si dix al senascal: « O fals e desleyal sanas- » cal! ¿e que has al cor de fer?» « Cosa de que jo » son molt dolent: sapiats que coue que vos e lo » vostro fill muyrats ades en foch. Aueus aci letre » que [*que*] lo senyor rey ha manada e tremesa, que » decontinent sots pena de ira e indignacio sua vos » e vostro fill vos cremem. Per que sapiats [*que* » *cove que vos e vostro fill muyrats ades en foch.* » *Aueus aci la letre que lo senyor rey ha tramesa, que* » *decontinent sots pena e ira e indignacio sua vos e* » *vostro fill siats cremats. Per que sapiats*] senyora, » que jo he molt gran dolor de destrouir axi dues » criatures ensemps e sens tota culpa. Mas * a mi [*f. 31.*] » coue de fer son manament, e be nom se quin » consell mi prenga, e de aquesta ira lo cor me » cuyda sclatar.» E la reyna respos fort plorant, e ab gran dolor dix al sanescal: « Amich, molt me » pesa, e he gran dolor, que yo muyra axi ahonta- » dament e vergonyosa sens colpa que jo no he de » res, ne no he feta cosa ne obra que a aytal mort » jo dege morir. Mas encare me pesa molt mes » daquest meu fill, lo qual james no feu peccat. » Per que jous prech, amich meu, de part de Jhesu- » crist, que vos per la leyaltat que li sots tengut » axi com a fill de vostron senyor, que nons donets » mort ne a mi ni a ell. Car be sabets que jo no he » mal seruit ne feta falla per que marescha mort, » ne aquest mon fill e senyor vostro, lo qual leyal- » ment es fill de ton senyor.» E lo sanescal, hoint les paraules de la sua dona, fo fort engoxat e ple de gran dolor, e plorant dix axi: « Madona e se- » nyora mia, ¿en quina guisa poria jo fer ne quina » manera pore tenir, que vos e linfant scapets de

» mort? Que molt son dolent dins lo meu cor de
» aquesta tan gran crueltat, e seria fort aconsolat, si
» algun remey jo hi podia donar ne pendre, en
» guisa que jon fos scusat e que vos e linfant res-
» taurassets. » « Amich, » dix la reyna, « met me en
» alguna nau qui vage en longues terres, e aportar
» man en alguna part, on no sere coneguda, on ser-
» uire a Deu, e james de mi [*james*] nos sabra res,
» tant stare secretament seruint nostro senyor. E po-
» rets dir al rey que son cremada e que hauets fet
» son manament. » E lo sanescal, de gran pietat que
ach de la reyna e del infant, dix que molt li pleya
e que volenter o faria. Ab tant lo sanescal fou fer
gran foch e fou fer loch a tota la gent, e feu sem-
blant que cremas la reyna; de que tota la gent
hauia gran dolor, e agrament tots plorauen. E lo
sanescal feu pendra la reyna e son fill e fou los
ameguar fort secretament, que hanc home non
senti res sino dos scuders en qui ell molt sa fiaua,
als quals ho feu fer.

[*v.*] * ESDEVENCSE en apres que lo sanescal sen
torna a la terra, e ordona ab los dos scuders,
qui hauien amagada la reyna, per tal manera que la
materen en mar dins vna nau, qui anaua en Leuant,
e molt cortesament e ab gran carrech comanaren
la al patro de la nau, pregant lo affectuosament
que aquella tingues e gordas molt carament e que
de ffet ne de dit no li fos feta per neguna manera
vergonya ne violencia. E donaren li molt bon nolit,
tal que lo patro sen tench molt per pagat en fou
molt alegre. Per que ell los jura e los promes de
fer li tota aquella cortesia e honor que ell en ne-
gunes guises poria, mils que assi mateix. Ab tant

se parteix dali la nau e six del port, e ana tant per son viatge que sengolfa en la mar. E com lo patro de la nau viu axi bella dona e que hauia axi bell fill, si sen marauella molt per qual raho anaua axi sola, e dix li: « Madona, ¿don sots ne quina es vostra » ventura, que axi anats sola ab aquest infant? » E la dona li dix: « Certes, jo son fembre nada de » peccat, e vaig en palagrinatge; per que jous prech » de part de Deu que de mi no vullats pus saber, e » la mia persona sia be gordada de desonor de » uos e de tota vostra gent. » E lo patro, vahent la sua volentat, no lin demana pus, ans li dix: « Madona, per lo ver Deus que jo crech, vos jur » que vos serets guardada leyalment e segura, e de » res sol nous temats! »

ARE diu lo compte que la nau arriba en Roma, on era son viatge, e lo patro de la nau dix a la dona: « Madona, aquesta ciutat es appellada » Roma. Vegats si uos hi volets anar. » E la dona dix que: « Och, molt volentera. » Ab tant la dona e son fill foren amenats en Roma sans e saus. E con ella fo en la ciutat de Roma, la dona demana almoyna per amor de Deu. E com vna bona dona viu la dona ab linfant, si lin pres gran pietat, e alberga la dona per amor de Deu e dona li a mengar. E despuys * la bona dona de Roma dix a la dona: [*f. 32.*] « Bona dona, vos vets be que jo son pobre fembra » e nous poria donar a mengar: mas si uos volets » anar tot jorn a la almoyna, lla naurets assats. » E la reyna li dix quey iria molt uolentera cascun dia ab son fill a la almoyna del emperador. E anant ella cascun jorn a la dita almoyna, aquell qui donaua la almoyna vahent axi bella dona, si la es-

guarda fortment, e si lin pres gran pietat, e donalin mes almoyna que a neguna de les altres pobres. E quant vench a cap de .j. temps, aquell qui dona la almoyna dix al emperador: « Senyor, sapiats que » ve a la vostra almoyna be ha .j. mes la pus bella » dona que jo jamay vahes, e te ab si .j. bell fill. » E lemperador li dix que la primera vegada que hi vengues que la detingues, fins tant que hi vingues per veura. E laltre jorn, com la reyna vench a la almoyna, aquell qui donaua la almoyna la mostra al emperador. E com lemperador la viu axi bella, si dix als seus barons que per tot cert que aquesta era la pus bella fembre que ell jamay vahes a la sua vida, de la sua filla en fora. « E molt be par e » sembla la mia filla en les sues fayteses, e per la » sua amor jo li vull donar vida honradament sens » peccat. » E axi loy promes lemperador, e encontinent mana que hom la li amen denant. E com li fou denant, lemperador li demana quina fembra era ne de quin affer ne si hauia marit. « Senyor, » dix la reyna, « jo no he marit, e son pobre fembre, » qui a Deu he promesa castedat, e son venguda a » la perdonança de Roma. » E lemperador dix: » Bona dona, tu sembles forment a vna filla que jo » hauia, e tot per la sua amor jot vull donar vida a » tu e a ton fill honradament sens tot peccat. » E la reyna respos e dix: « Senyor, jo fas gracies e » laors a Deu e a vos de tot lo be que vos me pro- » ferits nem farets. » E lemperador mana decontinent que ella fos fornida de tot ço que ella hage mester. Are lexem star la reyna qui ha de tot compliment de ço que li fa mester, e tornem a parlar del rey son marit.

DIU aquest libre que, com lo rey de Spanya fou tornat* de la ost, e sabe que la sua muller [*v.*] hauia haut bell fill mascle e que lo sanescal los hauia cremats sensa raho, si caygue en terra de gran dolor fora de tot seny, e estech axi fora de son enteniment vna gran pessa. E a cap de gran pessa ell retorna, e sis feu venir deuant si lo sanascal, e dix li: « O maluat traydor e desleyal, ¿e que » es stat aço que tu has fet contra mi de ma muller » e de mon fill? Are sapies que tu no pots scapar » de fer la pus cruel mort que hanc traydor fahes; » que aço que tu has fet, jo no to máne null temps. » E tum faest assaber falssament que ma muller » hauia hauda vna filla, fort lege criature. E jo fiu » te assaber que tum saluasses la criatura e la » dona, tro fins que jo fos vengut, e tu los has fets » morir a tan dolorosa mort com es esser cremats. » Per cert, a dolorosa mort jot fare morir. » E lo sanascal, ab gran dolor que hauia, respos: « Senyor, » per Deu merce, e scoltats me .j. poch, e, si rao es » que jo reba la mort, jo la vull reebre molt volen- » ter; que jo he encare la letre que vos ma trama- » tes. Per que sie la vostra merce que la vullats » veure; que, segons que en la letre vos me manas, » jo si fiu vostro manament. » E decontinent vench la letre, e lo rey fou legir la letre, e con lach lesta, dix lo rey: « Aquesta letre no la fiu yo ne la tremis. » E mantinent mana lo rey que decontinent li faes hom venir lo correu qui aporta la letre. E com lo correu li fo aqui denant, lo rey li dix sots pena de la sua vida que li digues veritat: « ¿Es aquesta la » letra que jot done que tu aportasses al sanascal? » E lo correu dix que altre letre no hauia aportada sino aquella que ell li feu aportar. E encontinent lo

rey sa penssa que allo era stat fet traydorament, e dix lo rey al correu: «Are diguesme veritat: ¿al-»berguist neguna vegada en neguna part al anar »ne al venir?» E lo correu dix: «Och, senyor: al »monastir de la senyora vostra mare.» E en aço lo rey sa penssa que la sua mare les hauia contrafetes, per ço com ella uolia gran mal a la dona, per ço con lo rey la hauia presa per muller contre la sua volentat. E encontinent ab gran fallonia lo rey munta [*f. 33.*] a cauall ab los seus cauallers, * e anaren sen al monastir de la mare, e sabe encontinent tota la veritat de les letres falces que ella hauia fetes, per que la regina e son fill eren stats cremats. E jura lo rey que en aquella mateixa mort faria morir sa mare e totes les sues companyhies, axi con ella hauia feta morir la reyna sa muller e son fill. E encontinent lo rey feu metre foch al monastir e cremal tot ab les dones e tota la companya, axi be dones com homens, aquells qui hi eren, per ço com lo rey creya que la reyna sa muller e son fill fossen cremats, e volia que aquella mateixa mort faessen tots los altres.

ARE diu lo compte que lo rey a cap de temps si fou malaut de vna gran malaltia, e confessas del peccat de la sua mare que hauia feta cremar. E fou li manat de part de son confessor que, com ell fos gorit, que ell sen anas en Roma en palagrinatge, e aço promes lo rey de fer. E con lo rey fou gorit, ell se apparella molt honradament a gran marauella e ab grans companyes de cauallers per complir lo palagrinatge, e partis de la terra, e ana per ses jornades tant, que vench en Roma. E com lemperador sabe que lo rey d Espanya venia en Roma, mes se en cor de fer li gran honor, e a

lentrant de Roma lemperador se feu a carrera ab gran multitud de gents e de cauallers, e aqui ell reebe lo rey d Espanya ab gran honor el mes dins lo seu palau e couidal a mengar, aytant com aqui staria ab tota la sua gent. Are es lo rey d Espanya en lo palau del emperador dins Roma e aquis mouen grans jochs e grans solassos e alegries per tota Roma, axi com lemperador ho mana. Per fer maior honor al rey d Espanya faeren gran festa e les taules foren meses, e los mengars foren apparellats molt richament de vnes viandes e daltres molt riques, de que aci no cal fer mancio. Ab tant mengaren ab gran alegra e solars de jutglars e de molts jochs que hauia en la cort. E com hagueren mengat e les taules foren leuades, lemperador sige en la sua cadira emperial, e lo rey apres, e puys tots los altros barons e cauallers apres, e los altros segons lurs condicions. E stant axi demana lemperador al rey d Espanya per quina rao ne auentura ell era vengut en Roma, e lo rey li compta tota la auentura mot * a mot, ne per qual rao ell hauia [*v.*] cremada sa mare, axi com per auant hauets entes. E com la dona, qui era en cort del emperador, la qual era muller del rey d Espanya e filla del emperador de Roma, viu e conech lo rey d Espanya qui era son marit, sin fou molt alegre, hi encontinent va traure de la sua bossa .j. anell fet e obrat de stranya guisa, ab lo qual lo rey d Espanya hauia presa per muller la reyna; e lo rey d Espanya tenien en la sua ma .j. altre axi mateix fet com laltre que la dona tenia, los quals lo rey los hauia fets fer ab dosos, tal la .j. com laltre, per lo fet del sposament del matrimoni. E la dona pres lo seu fill qui era de edat de .vj. anys, e dix li: «Fill meu, » ¿veus tu aquell senyor qui sta apres del empera-

» rador?» E linfant dix: «Mare mia, si fas jo be.» «Fill meu,» dix la reyna, «sapies que aquell es ton » pare. Vet aquest anell: veten a ell e ajonollet als » seus peus e besa li la ma, e digues li: Pare meu, » tenits aquest anell queus dona la mia mare.» E encontinent linfant feu so que la mare li ach consellat e manat, e ana tot al mils que ell poch denant lo rey d Espanya. E con ell lo viu axi bell infant e bella criatura, plachli molt, e fou se marauellat de les paraules que li hoy dir e molt mes del anell que li dona, e encontinent regorda lanell que ell tenia en la sua ma e viu que ab dosos se semblauen. E conech lo rey que aquell era lo anell ab que ell hauia sposada la sua muller, e dix a lemperador: «O senyor, jous prech, aytant com » pusch ne se, que vos me façats venir la dona » quim ha trames aquest anell.» E lemperador li dix que si faria ell molt volenters. E encontinent mana lemperador que la dona li fos menada deuant ell, e tan tost fou fet son comandament. E com la dona entra per la cambra, lo rey la conech tan tost e leuas en peus encontre la reyna e abrassant e besant la molt stretament, e de gran goig que hagueran la .j. del altre cahec la .j. de la vna banda e laltre de la altra stramordits. E lemperador, qui viu aço, fo molt torbat, e feu los donar aygua ros amans e a las caras, tant que tornaren en lur seny e leuaren se de peus. E encon*tinent la reyna agenollas als peus del emperador, e dix li: «Senyor, vos sapiats que vos sou lo meu » pare, e jo son la vostra filla; e lo rey de Spanya, » qui aci es, es lo meu marit e lo vostro gendre.» «A Deu!» dix lemperador, «¿e aço com se pot » fer, que si ver era molt ne seria jo alegra? » E axi jous prech que vos mo digats, com si

[*f. 34.*]

» ver era so que vos dehits, jamay hom fou
» tan beneueturat ne tant alegre con yo. » E la
reyna li dix: « Senyor, jo son la vostra filla, la
» qual vos volgues que fos vostra muller. E puys,
» con jo noy volgui consentir, vos me tramates a
» mort, per ço com jo a vos no volgui consentir to-
» chament carnal. » E lemperador lauors conech
que era la sua filla, e demanali en quina guisa
scapa de la mort que ell li hauia manada donar ne
per qual ventura era stada muller del rey d Espanya.
E la dona liu compta tot largament, axi com era
stat, mot a mot. E de aço hac lemperador molt
gran alegre, com axi ell hauia atrobada la sua filla;
e lo rey d Espanya molt maior, per ço com ell la
amaua molt sobre totes les coses daquest mon, e lo
seu fill qui era axi bella criatura. E per lo gran goig
e alegria que al emperador fou vengut comenda
que fos feta gran festa de gran alegria, e dura la
festa .viij. jorns, e lemperador feu de grans dons al
rey d Espanya son gendra, axi com de tresor daur e
dargent com de joyells. E per amor de la filla en-
franqui lo regna d Espanya, qui li era sotsmes.
E la reyna fou venir los scuders los quals la scapa-
ren de la mort com lemperador los mana que la
auciessen, e feu la .j. compte d Espanya e laltre
comte de Roma. E axi foren regordonats los dos
scuders del scapament de la mort de la reyna, que
ells faeren, con ells scaparen la reyna de la mort
que lemperador los mana que li donassen. E a cap
de .j. gran temps, con lo rey d Espanya ach stat
en la cort del emperador ab tanta de alegria com
axi hauia atrobada la sua filla e lo rey la sua muller
e lo seu ffill, si dix al emperador que * [*que*] ell sen [*v.*]
volia anar, si a la sua merce pleya, en son regna, e
lemperador, forçat per la gran amor que hauia a la

sua filla, consenti a la volentat del rey d Espanya, e donali licencia. Ab tant lo rey d Espanya pres comiat del emperador, e la sua filla e lo seu fill, qui net era del emperador, e caualcaren ab tota la lur companya, los quals lemperador ab gran companya acompanya fora la ciutat gran tros de carrera fins a .v. millers fora de la terra ab los seus cauallers. E lemperador se proferi fort a ell, ço es al rey d Espanya, que tota vegada que hagues ops secórs de companya que liu tramates a dir, que ell lin tramatria assats de bon grat. Ab tant prenen comiat los vns dels altres, e lemperador sen torna en Roma e loha molt Jhesucrist de la bona auentura que li era auenguda de la sua filla, la qual ell se penssaua que fos morta gran temps hauia. E penedis del peccat en pres panitencia, e uisch daqui auant santament, axi com bo cristi̅a. E lo rey d Espanya ab la sua muller e ab lo seu fill e ab la sua companya si caualcaren molt alegrament per lurs jornades, fins que foren en la ciutat de Sibilia. E quant la gent d Espanya hoyren dir que lur rey e senyor tornaua e ab si amenaua la sua muller e lo seu fill, los quals hauia atrobats, e que la muller era filla del emperador de Roma, sin hagueren molt gran alegre. E tots, pochs e grans, isqueren a rebre lur senyor e lur dona, e ab gran honor los materen dins la ciutat, e faeren li grans gochs e gran festa, qui dura .viij. jorns. E estant lo rey e la reyna en tant gran alegre la reyna enuia per lo sanaschal e fou los venir deuant, lo qual no li volch donar mort per les falces letres, e dix li: « So que tu fahies de » mi, siu feyes ab gran dolor que nauies, e volenter » me alarguist la mort, a mi hi al meu fill, e fahist » tot ço de que jot pregui, em donest compliment » daço que jot demani, a mi hi al meu fill, per que

» coue que ton seruey sia regordonat per mi, e per
» ço jot vull recaptar gracia ab lo * senyor rey que [*f. 35.*]
» sies senyor maior en lo regna apres dell, axi be
» o mils com jamay fust. » E axi aueus la reyna filla
del emperador com regordona aquells qui de mort
la hauien restaurada. Per que diu hom que, qui
be serueix, bon guardo nespera. E lo rey
d Espanya ab la sua muller stigueren
molt de temps e faheren molts de
bens a honor de Deu per les
grans auentures quils eran
auengudes, mas de tot
allo aci no fa pus
mencio.

ESPLEGUADA ES LA DITA ISTORIA
A DEUS GRACIAS.

Els textes del present volum setè de la
colecció HISTORIES D'ALTRE TEMPS
son extrets del *Novelari Català*
d'En R. Miquel y Planas
y s'han acabat d'estam-
par el día 9 d'Agost
de 1909 per
Borràs y Mestres, impressors
de Barcelona.

BIBLIOTECA CATALANA

DIRIGIDA Y PUBLICADA

per

R. MIQUEL Y PLANAS

PROSPECTE

BARCELONA
Primavera de l'any MCMX

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.
Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. ... ... 6'40 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats :

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines. ...	4'60 pessetes.
JACOB XALABÍN.— 64 pàgines	3'20 —
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.— 36 pàgines	1'80 —
FRONDINO Y BRISONA.—32 pàgines... ...	1'60 —
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA. — 64 pàgines.	3'20 —
PARIS Y VIANA. — 64 pàgines	2'80 —
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE. —24 pàgs...	1'40 —
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA. — 8 pàgines...	0'50 —

PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER. — 12 pàgines ... ... 1 pesseta.

DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL. 12 pàgines. ... . 1 —

TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL, PER FRARE ANTONI CANALS ... ... *(en prempsa)*

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*
A punt de sortir el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines . 10 pessetes.

EN PREPARACIÓ

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

ANTICHS POEMES CATALANS.

VITA CHRISTI DE SOR ISABEL DE VILLENA *(s. XV).*

DE LA IMITACIO DE JESU CHRIST E DEL MENYSPREU DEL MON; *traducció de Miquel Perez (s. XV).*

LES OBRES DEL RECTOR DE VALLFOGONA *(s. XVII), publicades en vista de les dotze edicions conegudes y dels manuscrits.*

FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de constar de més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes. No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca.* Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existencia de coleccions completes. Hi ha, donchs, ventatge

en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; així y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esser-los-hi entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben bé l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

LLOCHS DE VENDA Y SUSCRIPCIO

La BIBLIOTECA CATALANA se trobarà de venda, a Barcelona, en les llibreríes de *Verdaguer,* Rambla del Mitg, 5, enfront del Liceu; de «*L'Avenç*», Rambla de Catalunya, 24; de «*L'Arxiu*», carrer de l'Argenteria, 66; y de *Antoni Palau,* carrer de Sant Pau, 42.

Pera tot lo relatiu a la *Direcció, Redacció* y *Administració* de la BIBLIOTECA CATALANA caldrà dirigir-se a la casa *Miquel Rius,* carrer de Mallorca, 207, Barcelona: a nom de R. Miquel y Planas.

IMP. F. GIRÓ - BARCELONA.